

Lunds Universitet

Sociologiska institutionen

Det löser sig

En studie om hur isländska föräldrar överbygger omsorgsgapet mellan föräldraledighet och förskola

Författare: Edda Sigurbjörg Ingólfssdóttir

Master uppsats Socm04/30hp

Vårterminen 2013

Handledare: Sara Eldén

Abstrakt

Författare: Edda Sigurbjörg Ingólfssdóttir

Titel: Det löser sig

Masteruppsats: Socm04/30 hp

Handledare: Sara Eldén

Sociologiska institutionen, vårterminen 2013

Island var det första landet i världen som delade föräldraledigheten i tre jämna delar och målet med denna individualisering var att ge barn lika tillgång till båda sina föräldrar och att främja jämställdheten både på arbetsmarknaden och i hemmet. Samtidigt har Island den kortaste föräldraledigheten i Norden och isländska föräldrar kan för det mesta räkna med att få plats för sitt barn på förskola först när barnet är mellan 18 och 24 månader gammalt. Det betyder att det finns ett stort omsorgsgap som måste överbyggas från slutet av föräldraledigheten tills barnen börjar på förskola.

Syftet med undersökningen är att försöka förstå hur föräldrar på Island överbygger omsorgsgapet mellan föräldraledighet och förskola och hur det påverkar föräldraledighetens jämställdhetssyfte.

Undersökningen är uppbyggd genom femton kvalitativa intervjuer med isländska föräldrar och en kvantitativ fråga som 1330 isländska föräldrar svarade på. Uppsatsen tar sina teoretiska utgångspunkter i teorin om välfärdsstatens påverkan på könsstrukturer, könskonstruktion av moder- och faderskap samt jämställdhetsdiskursen.

Studien visar att omsorgsgapet påverkar målet med den individualiserade föräldraledigheten negativt. Föräldrar utgår ifrån sina könade strategier när de överbygger omsorgsgapet, så att mammorna stannar hemma i en mycket större utsträckning än papporna. Mammorna anpassar sitt deltagande i arbetslivet efter familjen medan papporna anpassar sitt omsorgsdeltagande efter jobbet.

Nyckelord: Omsorgsgap, dubbel inkomstagare/omsorgsgivaremodellen, jämställdhet, jämställdhetsdiskursen, att göra kön.

Populärvetenskaplig presentation.

Att öka jämställdheten mellan kvinnor och män både i hemmet och på arbetsmarknaden har varit ett viktigt mål under en längre tid i alla de nordiska länderna. År 2000 tog Island ett stort steg mot ökad jämställdhet genom att införa tredelad föräldraledighet. Målet med denna individualisering var att ge barn lika stor tillgång till båda sina föräldrar och att främja jämställdheten både på arbetsmarknaden och i hemmet. Samtidigt så har Island den kortaste föräldraledigheten i Norden och isländska föräldrar kan för det mesta räkna med att få plats för sitt barn på förskola först när barnet är mellan 18 och 24 månader gammalt. Detta betyder att det finns ett stort omsorgsgap som måste överbyggas från slutet av föräldraledigheten tills barnen börjar på förskola. Syftet med undersökningen är att försöka förstå hur föräldrar på Island överbygger omsorgsgapet mellan föräldraledighet och förskola och hur det påverkar föräldraledighetens jämställdhetssyfte. Studien visar att det till största delen är mammorna som anpassar sitt deltagande i arbetslivet för att försöka överbygga omsorgsgapet och den vanligaste strategin är att mammorna drar ut på föräldraledigheten över en längre period mot reducerad inkomst. Även om föräldrar anser att jämställdhet mellan föräldrarna är viktig, delar de inte jämt på barnomsorgen och det är föräldrars kulturella förståelse om moder- och faderskap som påverkar föräldrar när de bestämmer hur de ska ordna omsorg för sina barn.

Tack till

Först och främst vill jag rikta ett stort tack till mina intervjupersoner, utan deras deltagande och uppriktighet hade jag inte kunnat genomföra uppsatsen.

Jag vill också tacka min handledare, Sara Eldén, Sociologiska institutionen vid Lunds universitet, för god handledning.

Jag vill också tacka Viveca Moberg och Ingemar Wisbrant. Till sist vill jag tacka mina föräldrar, Ingólfur V. Gíslason och Björk Óttarsdóttir, för deras korrekturläsning och stöd. Jag vill också tacka min sambo, Smári Árnason Snæfeld, för hans stöd och tålamod: utan er hade detta arbete inte varit möjligt! TACK!

Malmö, Maj 2013

Edda Sigurbjörg Ingólfssdóttir

Innehållsförteckning

Inledning.....	7
Syfte.....	8
Disposition.....	8
Begreppsdefinitioner.....	9
Kapitel 1. Studiens kontext och bakgrund.....	9
Jämställdhetombudet på Island	9
Utvecklingen av familjepolitiken i Norden sedan 1970 talet	10
Jämställdhetspolitik i Norden.....	10
Föräldraförsäkring	11
Daghem/förskola.....	13
Jämställdhetsdiskursen och den "goda" modern.....	14
Ekonomi.....	15
Barnomsorg på Island.....	15
Föräldraledighet	15
Förskola	17
Dagmamma eller dagförälder	18
Omsorgsgapet	19
Kapitel 2. Teori	19
Välfärdsstaten.	19
Genus, moderskap och faderskap.....	22
"Jämställdhetsdiskursen" och individualiseringen.....	25
Sammanfattning.....	27
Kapitel 3. Metod.....	27
Val av metod.....	27
Tillvägagångssätt: Kvalitativa intervjuer.....	29
Parintervjuer.....	30
Förhållandet till intervjupersonerna	31
Etiska frågor.....	32
Kvantitativ fråga: tillvägagångssätt	32
Kapitel 4. Analys	34
Föräldraledighet/Mammor	35
Föräldraledighet/pappor	40

Föräldraskap.....	44
Omsorg efter föräldraledighet, förskola/dagföräldrar.....	48
Viktigt att vara jämställd	51
Ekonomi.....	54
Ensamstående mammor/föräldrar	58
Det löser sig.....	59
Kapitel 5 Diskussion.....	60
Förslag till vidare forskning	63
Elektroniska källor:	67
Bilagor.....	70
Bilaga 1	70
Bilaga 2	74
Bilaga 3	77
Bilaga 4	78

Inledning

Sedan 1970- talet har jämställdhet mellan kvinnor och män, både i familjen och på arbetsmarknaden, varit en viktig diskurs i Norden och alla länderna är uttalade förespråkare för jämställdhet. Globalt sett så har Norden lyckats bra i sin strävan mot att uppnå jämställdhet mellan könen. I World Economic Forums mätningar av ”the global gender gap”¹ placeras de nordiska länderna på de första platserna och Island har varit på första plats de senaste fyra åren. I Norden så är det praktiskt sett möjligt för föräldrar att dela familjeansvaret jämt mellan sig. Mycket tyder dock på att detta sällan är fallet. Föräldrar i Norden kan till exempel dela föräldraledigheten jämnt mellan sig men det är få som gör det. Kvinnor har kommit ut på arbetsmarknaden i en större utsträckning än män har kommit in i hemmet. Även om Norden globalt sett har lyckats bra, verkar det som att vi befinner oss i en ”könsklämma” (Gíslason & Holter, 2007)².

I den nordiska välfärdsmodellen har småbarnsåren blivit föremål för politiska åtgärder som syftar till utjämning av fördelar och nackdelar, kopplade till barnuppfostran för mammor och pappor. Island är intressant på detta område eftersom landets föräldrapolitik har gått mot individualisering och könsneutrala sociala rättigheter i högre grad än övriga Norden. Island blev sist av de nordiska länderna med att individualisera en del av föräldraledigheten, men anses i dag ha den mest radikala individualiserade föräldraförsäkringen och är det land i Norden som tydligast stödjer dubbel inkomstagare/omsorgsgivaremodellen³.

År 2000 röstades en lagstiftning igenom på Island som gav föräldrar lika individuella och oöverförbara rättigheter till tre månaders föräldraledighet vardera och en gemensam rätt till tre månader. Island var det första landet i världen som delade föräldraledigheten i tre jämna delar på detta sätt och målet med denna individualisering var att ge barn lika tillgång till båda sina föräldrar och att främja jämställdheten både på arbetsmarknaden och i hemmet⁴. Samtidigt har Island den kortaste föräldraledigheten i Norden och isländska föräldrar kan för det mesta räkna med att få plats för sitt barn på förskola först när barnet är mellan 18 och 24 månader gammalt⁵. Det här betyder att det finns ett stort omsorgsgap (Ellingsæter, 2006), som

---

¹ World economic forum. The global gender gap report 2012.

² Alla elektroniska referenser finns i denna uppsats i fotnoter medan böcker och artiklar refereras till i löpande text.

³ Dubbel inkomstagare/omsorgsgivaremodellen är en modell som utgår ifrån att båda föräldrar skall kunna delta i arbetsmarknaden och dela omsorgsansvaret på samma villkor.

⁴ Alþingi Lög um fæðingar- og foreldraorlof.

⁵ Hagstofa Íslands.

måste överbyggas från slutet av föräldraledigheten tills barnen börjar på förskola. Det finns väldigt få studier på hur föräldrar överbygger omsorgsgapet mellan föräldraledighet och förskola men denna studie är ett bidrag till det. För att utföra studien har jag fått ett stipendium från jämställdhetsombudet på Island.

Syfte

Syftet med undersökningen är att försöka förstå hur föräldrar på Island överbygger omsorgsgapet mellan föräldraledighet och förskola och hur det påverkar föräldraledighetens jämställdhetssyfte.

Mina frågeställningar är: Hur överbygger föräldrar omsorgsgapet? I vilken utsträckning använder föräldrar sig av de olika strategierna som finns för att överbygga omsorgsgapet? Hur påverkar omsorgsgapet kvinnor och mäns arbetsdeltagande? Vad är det som påverkar föräldrars beslut om hur de skall överbygga omsorgsgapet? Hur påverkar omsorgsgapet föräldraledighetens jämställdhetssyfte?

Mitt syfte handlar om omsorgsgapet men för att förstå detta behövs ett bredare fokus. Därför har jag också några underfrågor:

Hur delar föräldrar på föräldraledigheten? Hur ser föräldrarna på moder- och faderskap i relation till barnomsorg? Hur ser föräldrarna på jämställdhet i relationen? Anser föräldrar att deras ekonomi har en påverkan på de strategier som de väljer att använda för att överbygga omsorgsgapet? Vad anser föräldrar om att använda sig av dagföräldrar för att överbygga omsorgsgapet? Upplever föräldrar att föräldraledigheten och tillgång till förskolor/dagföräldrar, kan ha en påverkan på islänningars barnafödande? Empirin analyserar jag utifrån ett genusperspektiv.

Disposition

Uppsatsen är uppdelad i 4 kapitel. Det första kapitlet handlar om studiens kontext och bakgrund. Där tar jag bland annat upp hur utformandet av föräldraledighet och barnomsorg har påverkat föräldraskapets ideologi och ökat kvinnors och mäns möjligheter till att dela föräldraansvaret. Jag presenterar också hur situationen ser ut på Island gällande föräldraledighet, förskola, dagföräldrar och omsorgsgapet. Därpå följer mitt teoriavsnitt där jag diskuterar bland annat välfärdsstatens påverkan på könsrelationer. Jag tar också upp teorin ”doing gender” och den rådande jämställdhetsdiskursens möjliga påverkan på hur vi ser på jämställdhet. Sen redogör jag för mina metodologiska tillvägagångsätt. Därefter kommer

själva analysen, där jag diskuterar bland annat hur föräldrar delar på föräldraledigheten, hur könsnormer påverkar mina intervjupersoners föräldraskap och de strategier som de väljer att använda för att överbygga omsorgsgapet. Till sist följer en diskussion och mina avslutande reflektioner.

Begreppsdefinitioner

Diskurs: Begreppet *diskurs* kan definieras som ett bestämt sätt att tala om, förstå, beskriva och förhålla sig till världen och vår omgivning (Jørgensen och Phillips, 2000:7). Det finns dominerande och underordnade diskurser och när jag använder begreppet jämställdhetsdiskursen, menar jag att den dominerande jämställdhetsdiskursen i Norden, i dag, är att jämställdhet mellan könen är viktig och att det är något som vi måste eftersträva⁶.
Kön/genus: Bland de teoretiker och forskare, som jag refererar till, råder det ingen konsensus angående orden kön eller genus, ibland använder de kön och ibland genus. När jag refererar till någon teoretiker använder jag teoretikerns ordval. I själva analysen eller när jag själv skall välja mellan att använda kön eller genus använder jag kön, trots att jag talar om sociala eller kulturella uttryck för kön. Detta gör jag både för enkelhetens skull, eftersom de flesta teoretiker som jag hänvisar till, använder ordet kön och för att jag tror att det blir enklare att följa med i resonemangen då⁷.

Kapitel 1. Studiens kontext och bakgrund

Jämställdhetsombudet på Island

För att utföra studien har jag fått ett stipendium från jämställdhetsombudet⁸ på Island. Hösten 2011 när jag sökte information om omsorgsgapet på Island till en text som jag höll på att skriva såg jag att jämställdhetsombudet sökte en masterstudent för att skriva om just detta. Jag ansökte om stipendiet och fick det. Mitt arbete har varit självständigt och det enda kravet från deras sida har varit att jag skall undersöka hur föräldrar överbygger omsorgsgapet utifrån ett genusperspektiv.

---

⁶ För en närmare diskussion om begreppet diskurs se (Foucault, 1969/2002).

⁷ För en större diskussion om användandet av orden kön/genus se (Elvin-Nowak och Thomsson, 2005:16).

⁸ Stipendiet är på 450 000 isländska kronor. En tredjedel av stipendiet har jag redan fått och använt i den kvantitativa delen. Resten betalas ut när uppsatsen är färdig.

Utvecklingen av familjepolitiken i Norden sedan 1970 talet

Utifrån mina frågeställningar så väljer jag att presentera utvecklingen av jämställdhetspolitiken, föräldraledighet, barnomsorg och dess förhållande till jämställdhetsdiskussionen eftersom utvecklingen av dessa socialförmåner har varit en viktig del i att öka jämställdheten mellan könen. Däremot har vi indikationer på att det är mer än bara praktiska saker som står i vägen för jämställdhet.

Jämställdhetspolitik i Norden

Från 1970 talet har jämställdhet, politiskt sett varit en viktig del av välfärdsmodellen i Skandinavien och dubbel inkomsttagare/omsorgsgivare- familjemodellen har satt nya normer för könsrelationer i familjer med småbarn (Ellingsæter & Leira, 2006:2). Det nordiska tillvägagångssättet har på många sätt varit framgångsrikt och en aktuell internationell jämförelse placerade Island, Finland, Norge och Sverige på de första fyra platserna i ”the global gender gap index 2012” och Danmark ligger på sjunde plats⁹. ”The global gender gap index” är ett ramverk som används för att fånga storleken och omfattningen av könsbaserade skillnader och följa deras framsteg. Rapporten rankar länder efter deras könsskillnader utifrån ekonomi, politik, utbildning och hälsa. Ländernas poäng kan tolkas som den andel av ojämlikhet, utifrån dessa fyra kriterier, mellan kvinnor och män som har försvunnit. Det som de nordiska länderna har försökt uppnå är en balans mellan arbetslivets krav, jämställdhet mellan könen och barnens bästa, men balansgången kan bli svår eftersom dessa enheter inte är fasta storlekar utan är beroende av inbördes samspel. Även om Norden med globala mått mätt har lyckats bra, har tecken på stagnering visat sig de senaste åren (Gíslason 2010:11). Detta har ibland fått beteckningen ”könsklämma”, som hänvisar till att det verkar som om vi inte kan komma vidare på jämställdhetsfronten utan att fokusera mer på männen och deras roll (Gíslason & Holter 2007).

Ideologiskt sett är jämställdhetspolitiken legitimerad som central för att öka den fortsatta demokratiseringsprocessen. Nordiska politiker anser att jämställdhet är avgörande för demokratiska framsteg i de nordiska samhällena och det handlar inte bara om jämställdhet på arbetsmarknaden utan också om jobb/familjearrangemang. Omsorg om barn har också blivit en central fråga när det gäller främjandet av jämställdhet (Ellingsæter & Leira, 2006:7). Framväxten av föräldraförsäkringen, utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen,

---

⁹ World economic forum. The global gender gap report 2012.

arbetstidsreglering och jämställdhetslagstiftningen är bara några exempel på initiativ som successivt har påverkat föräldraskapets ideologi och praktik (Plantin, 2001:22).

Föräldraförsäkring

Det ligger en strukturellt förändrande kraft i en jämn fördelning av föräldraledigheten. En kraft som kan förstärka valfriheten för alla oavsett kön. Om kvinnor och män är borta från arbetet i lika hög utsträckning för att ta hand om sina barn, kommer det inte längre att finnas skäl för att ha en arbetsmarknad för kvinnor som försvinner på föräldraledighet, och är hemma med sjuka barn, och en annan arbetsmarknad för män som arbetar heltid och aldrig är borta för att ta hand om sina barn (Lorentzi, 2004:10). Skydd av moderskap i arbetslivet har en lång tradition i Norden. Moderskapsledighet efter att barnet föds har varit en del av den nordiska lagstiftningen i över 50 år. Man har alltså identifierat och bemött utmaningen i att kombinera moderskap och lönearbete och försökt att hitta lösningar till denna kombination. Rätt till ledighet för pappor utvecklades först på 1970 talet, då föräldraledighet för båda föräldrar introducerades för första gången i världen i Sverige 1974 (Duvander & Lammi-Taskula, 2010:31). Från början av 1990 talet har faderskap varit i fokus när det gäller utvecklingen av föräldraskapspolitik. För att uppmuntra fler män till att ta ut föräldraledighet, har individuella och icke överförbara rättigheter till fäder lagstiftast (Lammi-Taskula, 2006:79).

I Sverige och på Island är könsneutralitet en ledande princip i föräldraledighetspolitiken. Å ena sidan har båda föräldrar symmetriska, individuella rättigheter oberoende av kön, å andra sidan har begrepp som hänvisar till kön (mamma, pappa) till stor del ersatts med könsneutrala begrepp. I alla de nordiska länderna finns valfrihet i hur fördelningen av en del av föräldraledigheten skall se ut, men Island, Norge och Sverige har delar av ledigheten reserverad för vardera föräldern (Duvander & Lammi-Taskula, 2010:30). Möjligheterna att dela vård av småbarn är ganska omfattande i Norden på det institutionella planet, men i praktiken är den könade arbetsdelningen i hemmet långt från jämn (Lammi-Taskula, 2006:83). Även om det inte längre är självklart att det är kvinnorna som skall ta hand om små barn medan männen ansvarar för hushållsinkomsterna pekar många studier ändå på att detta gäller i praktiken. Kvinnor tar ofta det största ansvaret i hemmet och män jobbar heltid och kvinnor deltid (Björnberg & Kollind, 2005:2). Politik för vård och jämställdhet betraktas som den viktigaste förklaringen till kvinnors och mödrars höga deltagande på arbetsmarknaden i de Nordiska länderna. Samtidigt har man inte lyckats säkerställa pappors deltagande i vården

av sina barn och kvinnors ställning på arbetsmarknaden har inte blivit jämlik männens (Eydal, 2008:111). Studier har visat att pappor, som deltar i barnomsorg redan under barnets första levnadsår, är mer delaktiga i barnomsorgen livet ut (Branth & Kvande, 2003; Gíslason, 2008; Lammi-Taskula, 2006:96). Allt fler undersökningar och rapporter visar också att det har en positiv effekt på barns kognitiva och emotionella utveckling och deras allmänna välbefinnande om pappan deltar aktivt i omsorgen (Gíslason, 2010:23–24). Trots detta så har de europeiska länderna varit väldigt tröga med att inleda en politik som skulle låta män inkräkta på de traditionellt kvinnodominerade områdena som till exempel hemmet och barnomsorgen (Gíslason, 2008:88), även om fler och fler länder börjar utveckla några reformer i den riktningen. De nordiska länderna har också varit tröga med att ge pappor en lagstadgad rättighet till föräldraledighet och diskussionen tycks ofta hamna runt familjens rättigheter och ”fria val”. Island tog ett ganska stort steg för att öka pappornas möjligheter, när man där lagstiftade om en tredelad föräldraledighet och ändringen fick väldigt positiv respons.

I Norge och på Island där pappakvoten lades till den befintliga föräldraledigheten var den en omedelbar succé bland pappor medan ökningen i pappornas användande har varit mindre där pappakvoten har varit helt eller delvis tagen från den redan befintliga delbara föräldraledighet. Det verkar vara lättare för pappor att ta ut sin individuella kvot, när den inte har ”tagits” från mamman (Lammi-Taskula, 2006:95). År 2000 så tog isländska pappor ut minst procentuell föräldraledighet i Norden, endast 2,9 % av den totala föräldraledigheten, men i dag är deras uttag högst i Norden med 31,7% av den totala föräldraledigheten¹⁰. Isländska pappors årliga uttag är i dag ungefär 90 till 100 dagar medan mammornas uttag är 180 dagar¹¹. Uttag av föräldraledighet berättar dock inte alltid hela historien om fördelningen av föräldraledigheten. Pappaledighetens höga popularitet visar att det har blivit normalt bland pappor i Norden att ta någon ledighet från jobbet för att ta hand om sina barn. Men pappornas ledighet är huvudsakligen väldigt kort och deras del av den föräldraledighet som tas ut är väldigt låg i alla de nordiska länderna (Ellingsæter och Leira, 2006:85) eller ungefär lika låg som den lagstadgade pappakvoten. Utvecklingen av föräldraledighet har varit en viktig del i att försöka underlätta för föräldrar att dela omsorgsansvaret jämnt mellan sig och att försöka jämna ut

---

¹⁰ Norden. Nordisk statistisk årsbok 2012.

¹¹ Vinnumálastofnun. Samantekt yfir tölulegar upplýsingar. Fæðingarorlofssjóðs 2001-2009.

kvinnors och mäns ställning på arbetsmarknaden. Trots att detta har varit målet så har ingen av de nordiska länderna en helt individualiserad föräldraledighet även om Island har infört den mest radikala fördelningen.

Daghem/förskola

Förutom föräldraledighet så har tillgången till statlig omsorg av småbarn också varit en viktig del i kvinnors ökade arbetsdeltagande. Under åren 1960 till 1970 blev omsorg utanför hemmet en allt viktigare fråga inom den sociala diskursen i Norden. Största anledningen var brist på arbetskraft och en ökad diskussion om kvinnors rätt till lönat arbete. Men diskussionen handlade också om barnets bästa och om det var bättre för dem att vistas i hemmet eller utanför hemmet och även om det fortfarande debatteras, blev utvecklingen i de nordiska länderna den att barn skulle ha rätt till en statlig/offentlig barnomsorg för att säkra deras bästa. Barnomsorgen utvecklades både med pedagogiska aspekter och med arbetsmarknaden i åtanke (Eydal, 2008:113). I Sverige argumenterade man för att barnen, genom att få omsorg och kärlek av välutbildade förskolelärare inte skulle bli helt beroende av sina föräldrar. Dessutom ansågs den offentliga barnomsorgen ha potential att skapa mer demokratiska barn. För att underbygga detta hänvisades upprepade gånger till sociologisk och socialpsykologisk forskning. De nya experterna ville visa att den tidigare dominerande föreställningen att mödrar var absolut nödvändiga för sina barn var en myt (Lundqvist & Roman, 2009:105–106).

På Island verkar det som att barnomsorg har varit mer av en privat fråga än i de andra nordiska länderna och allmän/statlig barnomsorg utvecklades långsammare. Trots detta så var isländska mammor lika aktiva på arbetsmarknaden som mammor i övriga Norden och fertiliteten var högre på Island än i de andra nordiska länderna (Eydal, 2008:114).

Den nordiska barnomsorgsmodellen blir ofta beundrad i internationella kretsar. Modellen blir bland annat framhävd för sin integrering av omsorg och lärande och för att den är skattefinansierad (Eydal & Rostgaard, 2010:64). Alla de nordiska länderna, förutom Island, har i dag infört en rätt till ”dagpassning” i form av en omsorgsgaranti (Eydal & Rostgaard, 2010:77). Statlig barnomsorg har alltid varit en viktig del i att försöka underlätta för kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden och tillkomsten av pappamånaderna har varit en del i att försöka underlätta för män att ”komma in i hemmet”.

Jämställdhetsdiskursen och den "goda" modern

När det kommer till föräldraskap, påverkas föräldrar av kulturella förväntningar kring moder- och faderskap. En god moder skall vilja vara så mycket med sitt barn som möjligt, vilket leder till en press på mammor att ta en så stor del av föräldraledigheten som möjligt och negativa attityder mot mammor som tar en kort del av föräldraledigheten gör det inte enklare för föräldrar att låta pappan ta en större del av ledigheten. Båda föräldrarna är tyngda av kulturella förväntningar kring moder- och faderskap (Gíslason, 2008:94,96; Lammi-Taskula, 2006:93). Ideologin om köns jämställdhet, och feministiska idéer med mera har medfört idealet om delat föräldraskap, vilket verkar dominera föräldraskapsidealet i de nordiska länderna. Men skillnaden mellan könen är fortfarande speciellt markerad när det gäller föräldraskap. Kvinnor ses alltid som potentiella mödrar oavsett av om de är mödrar eller inte, eller om de tänker skaffa barn eller ej (Perälä-Littunen, 2007). Sett till dessa kulturella föreställningar om hur en god moder bör vara så är argumentationen om föräldrars fria val ganska absurd. Att kvinnor stannar hemma längre med barnen och jobbar deltid i en större utsträckning än män får betydande konsekvenser för kvinnors och mäns positioner i arbetslivet¹². I många tillfällen betyder föräldraskapet också att arbetsfördelningen i hemmet blir skevare än tidigare, det vill säga kvinnorna tar en större del av arbetsbördan (Boye, 2008). Alsarve och Boye skriver att det tycks finnas ett glapp mellan ideologin om jämställdhet i vilken män numera förväntas vara omsorgsgivare och föräldralediga i hög utsträckning och den praktiska nivån, hur män agerar i det vardagliga livet (Alsarve & Boye, 2012:103). Gunnhild Farstad, som har skrivit en artikel om hur isländska föräldrar överbygger omsorgsgapet, kom fram till att föräldrarnas könsbundna praxis är av betydelse för de strategier mödrar och fäder anser relevanta och nödvändiga när vård av barn skall organiseras. De könade förståelserna av vad en god omsorgsorganisering är får en betydelse för hur föräldrar använder de socialförmåner som är tillgängliga för dem, något som tyder på att omsorg handlar om mer än att få den tidsmässiga och ekonomiska delen att gå ihop (Farstad, 2012). Alla tyngs vi av våra kulturella föreställningar om det ena eller det andra och det blir speciellt påtagligt när det gäller föräldraskap. Att det råder högre krav när det gäller moderskap än faderskap går inte att förneka och det verkar också finnas ett glapp mellan jämställdhetsdiskursen och hur vi agerar i praktiken.

---

¹²Norges offentlige utredninger 2008: 6 Kjønn og lønn Fakta, analyser og virkemidler for likelønn.

Ekonomi

Ekonomi är ofta någonting som tas upp i samband med diskussion om vem av föräldrarna det är som skall vara föräldraledig. Eftersom det fortfarande är så att män tjänar i genomsnitt mer än kvinnor så antas det ofta löna sig bättre för familjen om mamman tar större delen av föräldraledigheten. Men ofta är det bara något som föräldrar antar snarare än ett ekonomiskt övervägande¹³. Så länge som löneskillnaderna mellan män och kvinnor finns kvar, så kommer det ekonomiska berättigandet för mödrar att ta den största delen av föräldraledigheten att finnas kvar. Detta gäller även om föräldrar inte gör någon närmare uträkning av hur detta påverkar deras ekonomi (Ellingsæter & Leira, 2006:96). Lisbeth Bekkengen kom fram till att ekonomiska skäl kunde göra gällande att familjen tjänade på att kvinnan var föräldraledig, både när hon hade den högre och den lägre inkomsten av föräldrarna (Bekkengen, 2002:176).

Barnomsorg på Island

I detta avsnitt diskuterar jag barnomsorgspolitiken på Island. Jag börjar med att diskutera föräldraledighetens utveckling och hur den ser ut i dag, sen tar jag kortfattat upp förskolor, sen dagföräldrar och till slut diskuterar jag omsorgsgapet.

Föräldraledighet

Även om Island hade ett ganska högt födelsetal och en av de högsta sysselsättningsgraderna och den längsta arbetstiden för både män och kvinnor i den industrialiserade världen så var Island långt efter de andra nordiska länderna när det gäller utvecklingen av föräldraförsäkring (Stefánsson, Eydal & Gíslason, 2008:149). Det var först 1980 som föräldrar fick rätt till en tre månaders betald föräldraledighet där mamman hade rätt att överföra dagar till pappan 30 dagar efter barnets födelse. År 1987 förlängde man sedan föräldraledigheten till sex månader (Eydal 2008:112). Men som tidigare nämnts så tog det isländska parlamentet, *Alþingi*, djärva steg år 2000 för att förbättra situationen genom att förlänga föräldraledigheten och introducera en relativt lång, icke överförbar, öronmärkt del till vardera föräldern.

Den nya lagen innebar att den totala föräldraledigheten skulle bli nio månader i stället för sex och att de tre månaderna som blev tillagda skulle vara öronmärkta för pappan. Tre månader var också öronmärkta för mamman och tre månader kunde föräldrarna dela mellan sig som de ville. Föräldrar kunde ta ut ledigheten under 18 månader från barnets födsel och en viss

---

¹³ Försäkringskassan. Båda blir bäst. Attityden till delad föräldraledighet.

flexibilitet var inskriven i lagen som innebar att föräldrarna kunde komma överens med sin arbetsgivare om att dela upp ledigheten i kortare perioder eller att ta ut den på deltid tillsammans med arbete på deltid. En specifik fond inrättades för att finansiera betalningarna för föräldraledigheten och alla som var aktiva på arbetsmarknaden fick 80 % av sin genomsnittliga lön utan något som helst max tak. Isländska parlamentet godkände den nya lagen rekord snabbt. Diskussionen varade i mindre än fyra timmar och vid den slutliga omröstningen så röstade ingen medlem av parlamentet emot lagstiftningen även om en avstod från att rösta (Eydal & Gíslason, 2008:34). Lagen trädde i kraft år 2001 men pappornas rättigheter genomfördes stegvis över en treårsperiod¹⁴.

Förutom de officiella målen, att ge barn lika tillgång till båda sina föräldrar och att främja jämställdheten både på arbetsmarknaden och i hemmet, är det också klart, om man ser till diskussioner i parlamentet och samhället, att ytterligare förhoppningar var bundna till dessa förändringar. Socialministern nämnde att han hoppades att detta också skulle leda till en minskad löneskillnad mellan könen och ordföranden i det gröna vänsterpartiet hade liknande förhoppningar (Eydal & Gíslason, 2008:30). Ändringarna var revolutionerade på många sätt. För det första var förlängningen av ledigheten stor. För det andra var det första gången i världen som mammaledighet/pappaledighet delades i tre delar på detta sätt. För det tredje är det ganska ovanligt att isländska sociala försäkringar är kopplade till lön på detta sätt¹⁵. För det fjärde så blev föräldraledigheten finansierad utan att någon upplevde några extra utgifter. En del av en försäkringsavgift som redan betalades av arbetsgivaren gick nu till föräldraledighetsfonden i stället för till a-kassan (Eydal & Gíslason, 2008:32).

När förslaget blev introducerat i parlamentet, uppgav socialministern att endast i undantagsfall skulle ett barn inte garanteras nio månaders omsorg. Det skulle inkludera barn där mamman inte ville berätta vem fadern var, när föräldern som hade ensam vårdnad över barnet inte ville tillåta den andra föräldern att använda sina månader eller om en av föräldrarna var bosatt utomlands (Eydal & Gíslason, 2008:32).

År 2004 blev det uppenbart att pappornas uttag av föräldraledigheten överskred alla förväntningar. Isländska pappor använde den högsta andelen ersättningsdagar jämfört med pappor i de andra nordiska länderna. Även om detta var väldigt positivt i sig, var

---

¹⁴ Alþingi Lög um fæðingar- og foreldraorlof.

¹⁵ Isländska socialförsäkringar brukar inte vara kopplade till lön. Alla brukar få samma summa oavsett vad de har tjänat innan.

föräldraledighetsfonden nära att gå i konkurs vilket innebar att man var tvungen att göra några få förändringar i lagen. Bland annat sattes ett maxbelopp på 480 000 ISK per månad (Stefánsson, Eydal & Gíslason 2008:150)¹⁶. Taket var ganska högt och endast 2,6 % av papporna och 0,4 % av mammorna var över taket. Men efter den ekonomiska krisen 2008 sänktes taket ytterligare först ner till 400 000 sen till 350 000 och till slut år 2010 sänktes taket ner till 300 000 vilket innebar att 45,7% av papporna låg över inkomsttaket och 19 % av mammorna¹⁷.

En månad efter att jag blev klar med intervjuerna, röstades en ny lagändring igenom gällande föräldraledigheten. Maxtaket på föräldraledigheten höjdes från 300 000 till 350 000, vilket var en del i att uppfylla ett tidigare givet politiskt löfte om att maxtaket skulle höjas igen efter att den isländska statens ekonomi hade börjat återhämta sig efter bankkrisen 2008¹⁸. Föräldraledigheten kommer nu även att förlängas varje år mellan 2014 och 2016, men då kommer alla föräldrar att ha en individuell rättighet till fem månaders föräldraledighet och dessutom kommer det att vara två månader som föräldrarna kan dela på. Förlängningen av föräldraledigheten är också ett försök till att överbygga omsorgsgapet. Även om detta är väldigt positivt i sig och med all säkerhet kommer att underlätta för föräldrar att överbygga omsorgsgapet, kommer gapet att finnas kvar och problemet kvarstå ända tills Island infört en rätt till ”dagpassning” i form av en omsorgsgaranti, som deras grannar i Norden har gjort.

Förskola

I dagsläget kan de flesta föräldrar på Island räkna med att få plats för sitt barn på förskola, när barnet är mellan 18 och 24 månader¹⁹. Det beror lite på när på året barnet är fött eftersom förskolorna nästan uteslutande tar emot barn på hösten. På Island finns det både privata och statliga förskolor. I huvudstadsregionen finns också så kallade ”småbarnsförskolor” men de är få och täcker inte behovet av förskolor för småbarn. Förskolan är en pedagogisk enhet och följer en läroplan²⁰.

---

¹⁶ Det är svårt att överföra beloppet till svenska kronor efter som isländska kronans värde föll avsevärt år 2008. Men år 2004 så var det ungefär 55 000 men i dag skulle det vara ungefär 24 000.

¹⁷ Vinnumálastofnun. Samantekt yfir tölulegar upplýsingar.

Fæðingarorlofssjóðs 2001-2009.

¹⁸ Alþingi. Nefndarálit.

¹⁹ Hagstofan.

²⁰ Stefna og starfsáætlun skóla- og frístundasviðs Reykjavíkurborgar 2013.

Dagmamma eller dagförälder

Dagförälder, eller dagmamma som det oftast kallas även om det finns några få män inom yrket, tar emot barn från sex eller nio månader. Det är olika hur små barn de tar emot och det är något som de kan bestämma själva. Föräldrar får bidrag från kommunen för varje barn som de har hos en dagförälder men det är ganska lågt jämfört med bidraget som förskolor får. Att ha sitt barn hos en dagförälder är oftast dubbelt så dyrt som att ha sitt barn på förskolan. Ensamstående föräldrar och föräldrar som studerar kan börja få bidrag till dagföräldrar när barnet är sex månader, men annars kan föräldrar få bidrag först när barnet är nio månader²¹. Det krävs ingen pedagogisk utbildning för att bli en dagförälder, men man behöver ett certifikat från kommunen. Dagföräldrar bestämmer själva vilka barn de vill ta emot men de får max ha fem barn, om det inte är flera dagföräldrar som jobbar tillsammans. Oftast är dagföräldern ensam med fem barn i sitt eget hem²².

I en kvantitativ studie, som blev utförd år 2012 av Reykjavíks kommun²³, där föräldrar som hade haft barn hos en dagförälder i minst tre månader vintern 2011/2012 blev tillfrågade om upplevelsen av dagföräldrars och Reykjavík kommuns tjänster, visade det sig att tre av fyra barn började hos en dagförälder sju till åtta månader gammalt. Detta är en tidigare början för barnen än år 2010 och 2008 när liknande undersökning blev utförd. Många föräldrar upplevde också att de inte hade något val, när det gäller omsorg och att de var tvungna att ta den plats som erbjöds. Ungefär hälften av föräldrarna sa att de hellre hade velat få plats för sitt barn på förskolan än hos dagförälder och den vanligaste anledningen till det var att förskolan var billigare. Men de föräldrar, som sa att deras första val var dagförälder menade att deras barn var för unga för att börja på förskola och omsorg hos dagförälder liknade mer omsorg i hemmet och att den var mer intim. Föräldrarna tyckte också att det var en fördel att det alltid var samma person som hade omsorg om deras barn och det var en mindre barngrupp. Många var missnöjda med att deras barn först fick plats på förskolan vid två års ålder och de tyckte att det var orättvist att några barn fick plats vid 18 månaders ålder medan andra först fick plats när de var 30 månader beroende på när på året barnen är födda.

---

²¹ Reykjavíkurborg Skóla og frístundarsvið.

²² Reglugerð um daggæslu barna í heimahúsum.

²³ Reykjavíkurborg Skóla og frístundarsvið. Viðhorf foreldra barna hjá dagforeldrum vorið 2012.

Omsorgsgapet

Omsorgsgapet på Island avser tiden efter att föräldraledigheten är slut fram tills barnet börjar på förskola. Det är en period i barnens liv, där den Isländska välfärdsstaten²⁴ inte garanterar någon omsorg för barnen, varken i form av föräldraledighet eller en statlig omsorg (Ellingsæter, 2006). Efter att den nio månaders långa föräldraledigheten är slut erbjuds föräldrar ingen statlig eller kommunal omsorg och föräldrar måste själva hitta lösningar för att kunna överbygga omsorgsgapet fram tills barnen får en förskoleplats.

Utvecklingen av den individualiserade föräldraledigheten har lett till en stor ökning av pappors uttag av föräldraledighet, men i dagsläget har Island ett stort omsorgsgap mellan föräldraledighet och förskolaplatser som föräldrar måste själva överbygga på något sätt.

Kapitel 2. Teori

I detta kapitel beskriver jag mina teoretiska utgångspunkter. Först kommer jag att diskutera välfärdsstaten, sedan genusrelationer utifrån moder- och faderskap och därefter jämställdhetsdiskursen och individualismen.

Välfärdsstaten.

Mot bakgrund av feministisk forskning utgår jag ifrån att det finns ett nära samband mellan välfärdsstat, arbetsmarknad och familj och att dessa institutioner har en stor påverkan på genusrelationer och sociala hierarkier. När familjen betraktas ur ett sådant perspektiv framstår den historiska konstruktionen och utvecklingen som oerhört viktig (Lundqvist & Roman, 2009:89). Välfärdsstatens inflytande är i själva verket enormt. Inte bara tjänar den till att definiera vård utan också om den skall vara betald eller inte och under vilka förhållanden den skall bedrivas (Daly & Rake, 2003:18). I dag betalar staten eller kommunen bidrag för vård av barn, vilket tidigare sågs som enbart familjens (kvinnans) angelägenhet. Välfärdsstaten har en djup påverkan på folks liv och påverkar bland annat de alternativ, som är öppna för kvinnor och män och under vilka villkor de antar sina respektive roller i olika skeden av sina liv, särskilt när det gäller maktrelationer (Daly & Rake, 2003:3). För det första är normer och värderingar gällande genusrelationer en del av all socialvälfärdspolitik och praktik. För det andra är genusrelationer (delvis i alla fall) produkter av offentliga arrangemang för välfärden. För det tredje påverkar välfärdsstater direkt eller indirekt genusrelationer genom fördelning av

---

²⁴ Välfärdsstat: En stat som tar ett statligt ansvar för att säkra ett minimum av grundläggande välfärd för sina medborgare (Esping-Andersen, 1990:18–19).

resurser, sociala roller och maktförhållanden (Daly & Rake, 2003:2). Välfärdsstaten är en starkt bidragande orsak till nordiska kvinnors höga arbetsdeltagande och deras möjlighet att förena familjebildning och yrkesarbete och antagligen en bidragande orsak till hög fertilitet i Norden.

Jämsides med ett ökat akademiskt intresse för de intima relationerna mellan män och kvinnor, ökade antalet studier av kvinnors liv i hemmen och på arbetsmarknaden dramatiskt mot slutet av 1950-talet och början av 1960-talet. Den rådande synen på kvinnan som familjens ”omsorgsoverhuvud” ifrågasattes, inte minst i den så kallade könsrollsdebatten (Lundqvist & Roman, 2009:101). Eftersom analyserna av välfärdsstatens organisering i så hög utsträckning har kretsat kring relationen mellan stat och marknad, innefattade de tidigare modellerna aldrig det obetalda arbetet som utfördes i hemmen. Genom att bredda analyserna av begreppet arbete till att omfatta både betalt och obetalt arbete har nya analytiska verktyg utvecklats (Fink & Lundqvist, 2009:13).

Välfärdsstaten påverkar och formar livet för kvinnor och män och påverkar relationer både inom och utanför familjen. Nancy Fraser (1994) argumenterar för att om välfärdsstaterna vill uppnå jämställdhet mellan könen, måste män börja ta ett lika stort omsorgsansvar som kvinnor. Fraser identifierar två olika modeller, dels den universiella försörjarmodellen som fokuserar på att få kvinnor ut på arbetsmarknaden på samma villkor som män genom att erbjuda förskolor och statlig omsorg och dels omsorgsgivarmodellen som fokuserar på att kompensera kvinnor för omvårdnad på samma nivå som arbete utanför hemmet. Fraser argumenterar för att varken den ena eller den andra modellen kommer att uppnå jämställdhet, eftersom båda friar män från allt ansvar när det gäller omsorg och föreslår därför en tredje modell nämligen dubbla inkomststagar/omsorgsgivarmodellen. Modellen föreställer en välfärdsstat som främjar jämställdhet genom att bryta ner de könade motsättningarna mellan inkomsttagare och omsorgsgivare. Den integrerar verksamheter som idag är separerade från varandra, eliminerar deras könskodning, och uppmuntrar män att utföra dessa också (Fraser, 1994: 611-612). Med andra ord så skall mäns livsmönster bli mer lika kvinnors. Män skall börja ta ett lika stort omsorgsansvar som kvinnor. Fraser vill göra kvinnors nuvarande livsmönster till normen (Fraser, 1994).

I en välfärdsstat organiserad på detta sättet, skulle föräldraskap innebära samma ansvar och rättigheter för föräldrar oavsett kön. Man skulle kunna argumentera för att den isländska

föräldraledighetsmodellen är ett steg i riktning mot den dubbla inkomsttagar/omsorgsgivarmodellen som Fraser argumenterar för, speciellt den nya modellen där föräldrar får fem månader vardera och sen två månader som de kan dela på. Ingólfur Gíslason och Øystein Holter argumenterar för att välfärds-Norden liksom jämställdhetspolitiken själv präglas av en ”könsklämma”. En viktig tes är att jämställdhet i arbetslivet och jämställdhet i omsorgen måste följas åt för att förverkligas. De beskriver en könsklämma som är mer ett strukturproblem än ett förhållningsproblem. Arbete/omsorg och lönearbete/oavlönat arbete är fortfarande ofta inte bara ”illa anpassade” till varandra, de två områdena är anpassade på ett sätt som bibehåller en könssegregering, som de flesta i dag vill inte ha (Gíslason & Holter, 2007:22). Resultatet av att ha jämställdhet bara som mål, men att i liten grad praktisera jämställdhet som metod, är en välfärdsstat i könsklämma. Man släpar med sig traditionella föreställningar om de två könen, något som bidrar till spänningar och konflikter och som bromsar utvecklingen. Könsklämman är i konsekvens kvinnoförtryckande. Men Gíslason och Holter kom fram till att den också är mansförtryckande för de män som försöker att leva jämställda och omsorgsfulla liv. Könsklämma betyder alltså både skevhet och konflikt. Gamla könsmässiga förhållanden stänger ute ny praxis på så sätt att jämställdhet som aktiv process inte kommer ordentligt fram och inte prioriteras tillräckligt (Gíslason & Holter, 2007:25). Vardagen för kvinnor och män har blivit alltmer lik, även om den långtifrån är identisk, och det är speciellt kvinnorna som har korsat gränser (Gíslason & Holter, 2007:48). Kvinnorna har kommit ut på arbetsmarknaden i en större utsträckning än männen kommit in i hemmet.

I sin artikel ”After the family wage: Gender equity and the welfare state” kritiserar Fraser välfärdsstaterna för att utgå från tvåsamheten (Fraser, 1994). Även om samhället håller på att ändras, med till exempel rättigheter för ensamstående att adoptera och rätt till insemination för ensamstående kvinnor. Välfärdsstatens sociala rättigheter har i en allt större utsträckning kommit att knytas till individen (Beck & Beck-Gernsheim 2002:11). Välfärdsstaten har en stor påverkan på hur vi formar våra liv. Att välfärdsstaten har underlättat för kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden råder det ingen tvekan om. Men det är ganska nytt att välfärdsstaten har börjat underlätta för män att komma in i hemmet, även om ingen har lyckats få män in i hemmet i samma utsträckning som kvinnor.

Genus, moderskap och faderskap

”Man föds inte till kvinna, man blir det” skrev Simone de Beauvoir i sin omdiskuterade bok ”Det andra könet” (1949/2002) där hon argumenterar för att könets karaktär är en social konstruktion. Beauvoirs kvinnoperspektiv ledde henne till att konkludera att könsuppdelningen har förödande konsekvenser för kvinnors liv och psykologisk utveckling. Beauvoir poängterade att hustrurollen utgör effektiva hinder för kvinnors självförverkligande. För henne riskerar moderskapet att förslava kvinnor under arten. I Beauvoirs analys finns det en stark betoning på moderskapets begränsande effekter. Dessa negativa effekter betraktas framförallt som resultatet av moderskapets sociala organisering i ett sexistiskt och mansdominerande samhälle (Beauvoir, 1949/2002).

Mycket har hänt sedan Beauvoir skriv sin bok och både kvinnor och män gör idag många saker som tidigare var otänkbara för en person av deras kön. Eva Magnusson argumenterar för i sin bok *Hon, han och hemmet*, att parallellt med att de formellt och reellt möjliga innebörden i kön har förändrats, har dessutom allt fler människor blivit medvetna om könsbaserade orättvisor i sina privatliv och anstränger sig för att avskaffa dem. Men även om det inte sägs i dag, att män till exempel är mer lämpade än kvinnor för högt betalda och prestigefyllda poster, så ser det ibland ut som om det ändå är den uppfattningen som råder när vi ser oss om i samhället. Rangordningar och därmed motiven till dem, tycks inte riktigt ha försvunnit, även om det ofta talas, som om de vore borta (Magnusson, 2006:103).

I många år har åsikten att kvinnor är bättre lämpade än män att ta hand om barn levt starkt i samhället. Det som kvinnor och män gör i vardagslivet, reflekterar samhällsstrukturen och vilken syn samhället har på föräldraskap. Det finns en kulturell definition av kvinnor som omvårdande, kärleksfulla, självupoffrande och strävsamma, alltså som goda mödrar (Connell, 2009:15). Diskurser om ”kön”, ”moderskap” och ”faderskap” har stor betydelse i de processer som reproducerar könsuppdelningen. Kulturella faktorer bör därför inte underskattas, särskilt inte i det korta perspektivet. Könsidentiteten återskapas genom våra handlingar. Alltså konstruerar vi oss som ”män” och ”kvinnor” samtidigt som vi utför vissa uppgifter. När kvinnorna tvättar familjens kläder och männen lagar familjens bil produceras inte bara rena kläder och ett funktionsdugligt fordon. Genom sina handlingar producerar kvinnorna och männen också kön och att myten om mödrars behov av barn, och av barns behov av mödrar alltså är levande kan förklara att det nästan alltid är kvinnorna som tar mest hand om barnen (Roman, 2004:78).

Inom teorin om ”doing gender” ses genus som en prestation, någonting som ständigt återskapas och omskapas snarare än som ett färdigt och fast ”schema” att följa. Människor gör kön²⁵ i all social interaktion. Kön görs dock inte hur som helst utan har kopplingar till normsystem och strukturella förhållanden (Alsarve & Boye, 2012:106). Enligt Ylva Elvin-Nowak och Helene Thomson så finns kön överallt, inom oss, runt oss och mellan oss och de betydelser vi tillskriver kvinnlighet och manlighet bär vi med oss antingen vi vill det eller inte (Elvin-Nowak & Thomson, 2003:11–12). Kön är något som vi gör genom att vi ingår i olika slags förhandlingar hela livet igenom i alla relationer och i möten med andra människor. Att vara kvinna eller man är viktigt, det ger en personlig bekräftelse som är svår att leva utan. Det är omöjligt att säga att idag skall mitt kön inte spela någon roll (Elvin-Nowak & Thomson, 2003:17–18).

Kön handlar om kvinnlighet och manlighet. Dessa två identitetsskapande begrepp är något som många förknippar med något inneboende. Könsidentitet betraktas som något människor föds med och som var och en sedan utvecklar till en del av sin person. Men de flesta könsteoretiker menar att ingen människa föds kvinnlig eller manlig. Människor föds med en kropp med vissa yttre karaktärsdrag som gör att omgivningen tolkar att det är en flicka respektive en pojke som fötts. När så ett barn blivit tolkat och förklarats som flicka eller pojke, så startar det stora ”könspådraget”²⁶ (Elvin-Nowak & Thomson, 2003:21). Ju fler kvinnor som sysslar med något, eller arbetar inom ett område, desto mer kvinnligt har det ansetts vara. Det samma gäller även män. De här abstraktionerna fungerar som mallar för hur kvinnor och män skall och framför allt kan eller tillåts vara inför varandra. Det kvinnliga och det manliga uppstår i relationer mellan människor (Elvin-Nowak & Thomson, 2003:23). Vad som anses vara ansvarsfullt föräldraskap kan ta olika former beroende av om föräldern är mamma eller pappa och föreställningar om barnets behov tycks variera beroende på om det är mamman eller pappan som tar hand om det (Elvin-Nowak, 1999:46). Ingen kvinna eller man skapar sitt eget föräldraskap i ett vakuum, utan formas alltid i samspel med de kulturella bilder och förståelser av vad en mamma eller en pappa skall vara. Dessa kulturella bilder

---

²⁵ En mer direkt översättning från det engelska begreppet skulle vara att göra genus, men Alsarve och Boye väljer ändå att använda begreppet ”göra kön” här eftersom det är den mer etablerade översättningen inom svensk forskning (Alsarve & Boye 2010:106).

²⁶ Med könspådraget menar Elvin-Nowak och Thomson att barn tilltalas, får namn och leksaker som tycks passa just det här barnet, denna individ, men egentligen är det färgat av barnets kön (Elvin-Nowak & Thomson, 2003:19–20).

varierar över tid, mellan olika kulturella sammanhang och hittills ofta på grund av könstillhörighet (Magnusson, 2006:132).

En betydande aspekt av det som gör en kvinna till kvinna har att göra med moderskap vare sig man är medveten om denna position eller inte. Alla kvinnor måste på något sätt relatera till detta (o)möjliga moderskap och för de kvinnor som blir mödrar utgör det i många avseende den mest extrema köns/genus strukturerade positionen²⁷ (Elvin-Nowak, 1999:47). Män ses inte som fäder eller potentiella fäder på samma sätt och när de ses som fäder så verkar detta ha en positiv effekt. I Bekkengens studie (2002) gav några arbetsgivare uttryck för att en pappaledighet kan vara ett nyttigt avbrott från jobbet. En pappaledig man betraktas som en lycklig man och därmed som mer effektiv i sitt arbete. Det synsättet appliceras i regel inte på kvinnorna, ty de betraktas heller inte som lika oersättliga som en man inom arbetslivet, även om hon har en specifik kompetens som kan vara problematisk att ersätta. Individualitet och oersättlighet förefaller ha viktiga beröringspunkter med maskulinitet men inte med femininitet (Bekkengen, 2002:87–89).

Kvinnor förknippas mycket starkare med sin föräldraroll och en tillräckligt bra mamma skapas inom ramen av närhet och ansvar. Ett sätt att skapa kvinnlighet är att vara en ansvarsfull och tillgänglig mamma och inom ramen för detta ”att göra kön” produceras vardagliga skuld känslor som en konstant påminnelse om hur bra eller dåligt den enskilda kvinnan lyckas (Elvin-Nowak, 1999:48).

I motsats till situationen för kvinnor av tidigare generationer kan modern kvinnlighet inte enbart skapas utifrån moderskap och anpassning till barnens behov ty modern kvinnlighet kräver också självständighet och individualitet (Elvin-Nowak, 1999:49). Detta är en svår balansgång och det är kanske inte så konstigt att kvinnor i dag verkar uppleva skuld känslor ganska ofta och betydligt oftare än män (Elvin-Nowak, 1999).

I sin studie om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv skriver Bekkengen om den så kallade barnorienterade maskuliniteten vilken representerar en maskulinitet med stort utrymme för nära relationer till barn i allmänhet och att barn utgör en viktig del av det goda livet. Det handlar om att sätta ett högt värde på relationen till och kontakten med barn, samt att ha ett uttalat intresse för barns villkor. Barn förknippas då inte enbart med kvinnors

---

²⁷ Boken är skriven på engelska och där använder Elvin-Nowak ordet genderized position. Det finns ingen bra svensk översättning. ”Vi saknar engelskans adjektivform, ”genderized”, för att beskriva en relation, situation eller position” (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003:11).

ansvar och uppgifter utan ingår som en del i mäns åtagande även utöver försörjningsansvaret (Bekkenge, 2002:95).

Enligt Bekkengen finns det en föreställning eller en diskurs om att det är kvinnorna som har makten i hemmet. Kvinnan utestänger mannen från det obetalda hushållsarbetet och förhindrar att han engagerar sig i föräldraskapet, vilket också leder till utebliven pappaledighet. Dessa argument visar sig dock vara bräckliga enligt Bekkengen. Kvinnorna har förvisso i regel kontrollen i de frågor som rör barnen och hushållsarbetet, men de tar inte kontrollen under männens protester. Det råder ingen konkurrens om sysslorna och ansvaret (Bekkengen, 2002:123). Bekkengen hävdar att det har utvecklats en diskurs om hinder för mäns föräldraledighet, som har en svag förankring i verkligheten. I hennes studie gör kvinnorna och männen gällande att män avstår från föräldraledighet, därför att det finns arbetsplatsrelaterade problem. Familjen förlorar ekonomiskt eller också utgör kvinnorna hindret genom att inte dela med sig av föräldraledigheten. Däremot får de svårt att ange konkreta exempel som styrker hindren. Men att det finns erfarenheter av en annan praktik än vad diskursen gör gällande verkar inte påverka föreställningarna om orsakerna, dvs. diskursen. Bekkengen kom fram till att när det gäller kvinnors föräldraledighet så råder närmast det motsatta förhållandet, där kan det i praktiken finnas ett antal hinder, men dessa hinder återfinns inte på någon diskursiv nivå (Bekkengen, 2002:175–176). Hindren för mäns föräldraledighet ligger främst på en diskursiv nivå med svag förankring i praktiken medan hindren för kvinnors föräldraledighet ligger i praktiken utan koppling till någon diskurs (Bekkengen, 2002:182).

“Jämställdhetsdiskursen” och individualiseringen

När människor umgås med varandra skapar de gemensamma föreställningar om det rätta och vanliga i vardagen. Det här gäller i hög grad människor som lever tillsammans och när de lever i Norden kan vi utgå ifrån att värderingar och idéer om jämställdhet som cirkulerar i dessa länder finns med i uppbyggnaden av de gemensamma självklarheterna (Magnusson, 2006:13–14). Föreställningarna om hur ”riktiga” kvinnor och män skall vara förändras över tiden och ser inte likadana ut i alla delar av samhället. Till de föreställningar som har vuxit sig starkare i Norden de senaste decennierna hör bilden av den frigjorda, framgångsrika och jämställda kvinnan och mannen och de allra flesta vill nog vara frigjorda och jämställda. Samtidigt är det inte alls säkert att olika människor menar samma sak när de säger ”jämställd” eller något annat av de honnörsord som gärna används för att beteckna de tidstypiska idealen

för kvinnor och män (Magnusson, 2006:17–18). I dag skall kvinnor och män vara jämställda, yrkesarbета och ta hand om sina barn på samma villkor och i samma omfattning. Om det blir på något annat sätt så förklaras det som att det snarare är på grund av individuella frivilliga val än på grund av kön. När vi så hamnar i gamla könsmonster använder vi andra förklaringsgrunder än att vi är kvinnor (mamma) och män (pappa) med olika möjligheter, skyldigheter och rättigheter (Elvin-Nowak, 2001:25). Enligt Elvin-Nowak glömmet vi att se till strukturerna när vi resonerar på det viset. Hon argumenterar för att vårt samhälle inte är gjort för att kvinnor och män skall ha barn på samma villkor och att det faktiskt spelar stor roll om du är mamma eller pappa (Elvin-Nowak, 2001:25–26). Ett könsneutralt förhållningssätt ger en bild av en ideal värld bortom bristande jämställdhet och riskerar därmed att dölja och att indirekt reproducera de könsstereotyper och ojämlikheter som fortfarande påverkar heterosexuella parrelationer (Eldén, 2012).

Människors sätt att ge könstillhörighet betydelse i vardagen formas genom erfarenheter och handlingar som pågår utan särskilt mycket reflekterande. Därför är det möjligt för både män och kvinnor att på ett medvetet plan vara inställda på att vara jämställda men samtidigt i praktiken bete sig på sätt som åtminstone ibland motverkar detta (Magnusson, 2006:105). Attitydundersökningar i västländer har ganska länge visat att de flesta kvinnor och män numera omfattar ideal om jämställdhet i hemmet (Ahrne & Roman, 1997; Dixon och Wetherell, 2004). Samtidigt ägnar kvinnor betydligt mer tid åt hushållsarbete och barnavård än män (Magnusson, 2006:231), men skillnaderna minskar i de flesta europeiska länderna, dock inte alla. Individualiseringen innebär att jämställdhetsidealet frambringas eftersom män och kvinnor båda deltar på arbetsmarknaden så antas det att jämn fördelning av hushållssysslor och barnomsorg kommer att följa efter (Eldén, 2012:12). Ulrich Beck argumenterar att när det kommer till förändringar gällande sexualiteten, rättigheterna och utbildningen mellan könen rör det sig snarast om förändringar i medvetandet och på pappret, med undantag för sexualiteten. Dessa kontrasteras av en konstans i kvinnors och mäns beteende och villkor. Detta får den till synes paradoxala effekten att den ökade jämlikheten gör att man blir mer medveten om den kvarvarande och ökande ojämlikheten (Beck, 2005:164). Här diskuterar Beck situationen i Västtyskland men jag undrar om det ser det likadant ut på Island. Blir föräldrar mer medvetna om den kvarvarande ojämlikheten på grund av den ökade jämlikheten eller döljer snarare den ökande jämlikheten och

jämställdhetsdiskursen den kvarvarande ojämlikheten, vilket Elvin-Nowak och flera argumenterar för?

Sammanfattning

De nordiska välfärdsstaterna har under några decennier försökt underlätta för kvinnor att komma ut på arbetsmarknaden, men det är först nyligen som välfärdsstaten har börjat underlätta för männen att komma in i hemmet. Men även om kvinnorna har korsat gränsen i en större utsträckning än män, så tycks det ändå ha skett större förändringar när det kommer till normer angående mäns föräldraroll än kvinnors. Fler män har börjat anamma den barnorienterade maskuliniteten, medan kvinnor kopplas fortfarande lika starkt till moderskapet. Men i och med den dominerande jämställdhetsdiskursen så är det möjligt att många blundar för de kvarvarande könsnormerna som färgar vårt föräldraskap. Beck argumenterar för att så länge kvinnor föder barn, ammar dem, känner ett ansvar för dem och ser dem som en viktig del av sina liv förblir barnen ett efterlängtat ”hinder” i konkurrensen på arbetsmarknaden (Beck, 2005:186). Men om männen börjar ta ett lika stort ansvar när det kommer till föräldraskap så skulle föräldraskapet skapa ett lika stort ”hinder” för både män och kvinnor.

Kapitel 3. Metod

I det här kapitlet presenteras metodvalet och genomförandet av studien. Kapitlet innehåller också en reflektion över valet av metoder.

Val av metod

När jag hade bestämt mig för vad studien skulle handla om började jag fundera på hur jag på bästa sätt kunde närma mig ämnet. Ganska snabbt kom jag fram till att jag ville använda kvalitativa intervjuer för att försöka få svar på forskningsfrågorna eftersom att jag anser att kvalitativa intervjuer är en väldigt bra metod för att skaffa sig en förståelse av hur föräldrar tänker om denna period i deras liv. Vid kvalitativa intervjuer är syftet att använda sig av det direkta mötet mellan forskare och intervjuperson och det unika samtal som uppstår i just den kontexten. Vill man få fram människors förståelse av fenomenet väljer man intervjuformen (Widerberg, 2002:16–17). Inspirerad av bland annat Peter L. Berger och Thomas Luckmann (1967/2003) utgår jag ifrån en syn på språket som en viktig del i återskapandet och vidmakthållandet av samhällsstrukturerna. Våra dagliga samtal vidmakthåller till största delen, om inte helt och hållet, den subjektiva verkligheten. Samtidigt som samtalsapparaten oavbrutet vidmakthåller verkligheten, modifierar den, den också oavbrutet (Berger &

Luckmann 1967/2003:178). Därför anser jag att intervjumetoden kan ge mig värdefull information. Jag var också särskilt intresserad av att intervjua föräldrarna tillsammans, eftersom jag ser kommunikationen mellan föräldrarna som något viktigt. Hur vi pratar om till exempel moder- och faderskap ser jag som en del av utformandet av vår kulturella syn på moder- och faderskap. Samtidigt som samhällsstrukturen påverkar oss så är vi också med och påverkar samhällsstrukturen (Berger & Luckmann 1967/2003). Vardagslivet framträder som en verklighet tolkad av människor och subjektivt meningsfull för dem som en värld med inre sammanhang. Vardagsvärlden tas inte bara för given som verklighet av de vanliga samhällsmedlemmarna under det subjektivt meningsfulla liv de lever. Det är en värld som har sitt ursprung i deras tankar och handlingar, och som vidmakthålls som verklig genom dessa (Berger & Luckmann 1967/2003:31).

När jag var färdig med intervjuerna och hade börjat koda och analysera dem och börjat se ett mönster började jag inse att jag också ville få veta hur vanligt förekommande de strategier är som mina intervjupersoner använder. Jag ansåg att genom intervjuerna fick jag en förklaring till varför isländska föräldrar använde sig av dessa strategier, men jag blev också intresserad av hur vanligt förekommande dessa strategier är speciellt eftersom det rörde en ganska stor konsensus bland de föräldrar, som jag hade intervjuat. Därför bestämde jag mig för att också använda mig av kvantitativ metod.

Kvalitativa och kvantitativa metoder har olika styrkor och olika svagheter. Den kvalitativa delen (om den är explorativ) kan ses som fasen för att generera hypoteser och teorier, som senare kan verifieras på ett kvantitativt sätt. Den kvantitativa delen kan användas för generalisering av kvalitativa resultat (Lobe, 2008). Kvalitativ forskning syftar till att klargöra ett fenomenets karaktär eller egenskaper, medan kvantitativ forskning handlar om att fastställa mängder. Den kvalitativa forskningen söker alltså primärt efter fenomenets innebörd eller mening, medan den kvantitativa forskningen primärt söker efter dess förekomst eller frekvens (Widerberg, 2002:15). Olika metoder producerar olika typer av data och som forskare måste man avgöra vilken typ av data som är lämpligast för ens specifika frågeställning och följaktligen vilken metod som på bästa sätt kan generera dessa data (Ahrne & Svensson, 2012:23). Eftersom jag både ville veta hur vanligt förekommande men också varför bestämde jag mig för att använda både kvalitativa intervjuer och en kvantitativ fråga. Hur det gick till återkommer jag till senare i detta kapitel.

Tillvägagångssätt: Kvalitativa intervjuer

Studien bygger i huvudsak på 15 intervjuer med 12 par, en kvinna som levde i ett förhållande, men hennes man fick förhinder, när jag skulle intervju dem och två ensamstående mammor. Jag ville prata med föräldrar vars barn är födda mellan år 2003 och 2011. Denna avgränsning gjorde jag på grund av att år 2003 hade föräldraledigheten blivit nio månader och tredelad och 2011 bestämde jag som slutår eftersom barn födda det året hade nått nio månaders ålder och därför hade föräldrarna börjat överbygga omsorgsgapet. Några av de föräldrar som jag pratade med har flera barn som ibland är födda utanför detta spann, men jag frågade ändå hur de gjorde med alla barn så att jag har också fått berättelser om situationer som inte befinner sig inom detta förutbestämda spann, 2003 till 2011. Några av föräldrarna hade också barn, som de hade fått utanför den relation som de levde i nu och vi diskuterade också hur de gjorde då.

Jag försökte ha en så stor bredd som möjligt bland intervjupersonerna när det gällde utbildning, etablering på arbetsmarknaden, ålder och så vidare. Även om jag inte skall jämföra intervjupersonerna utifrån deras klass, ålder eller något annat så anser jag ändå att det är intressant att få så många olika berättelser som möjligt. En presentation av mina intervjupersoner går att hitta i bilaga 1. Från början hade jag inte bestämt hur många intervjuer jag skulle göra men jag anser att jag har uppnått en mättnad, vilket innebär att jag började uppleva att jag kände igen svaren och att samma svarsmönster återkom i ett flertal intervjuer (Ahrne & Svensson, 2012:44). Självklart så kan mitt urval inte representera alla föräldrar på Island, men jag anser att informationen som jag har samlat har gett värdefull insikt och svar på forskningsfrågorna.

Jag gjorde semistrukturerade intervjuer (bilaga 2), eftersom jag hade frågor som jag ville ha svar på men jag anpassade också frågorna och i vilken ordning jag ställde dem efter situationen. I min intervjuguide hade jag övergripande teman och under varje tema fanns det frågor, som jag ville få svar på. Ibland behövde jag ställa alla frågorna, ibland kom intervjupersonerna själva in på frågorna. Jag ställde också ofta följdfrågor och ibland kom vi in på andra ämne också. Intervjuernas längd varierade mellan ungefär 60 och 100 minuter och oftast avgjordes intervjuens längd av intervjupersonernas pratsamhet. Förutom att lyssna på vad mina intervjupersoner hade att säga var det också intressant att följa samspelet mellan paren i intervjuerna.

Det gick väldigt bra att få kontakt med folk och jag lyckades få en ganska stor bredd bland mina intervjupersoner även om en brist som jag kan se är att jag inte intervjuade några

personer som migrerat till Island. Jag fick kontakt med mina intervjupersoner på olika sätt, men dem flesta fick jag kontakt med genom vänner, släkt och bekanta. Jag skrev en kort introduktion om studien (bilaga 3), som jag sen skickade runt till vänner och familj och bad dem skicka vidare både på facebook, mail (till sina kollegor) och till grupper som de är medlemmar av på internet (till exempel en grupp för unga mödrar). Jag fick väldigt positiv respons och fick till och med tacka nej till några som ville vara med på grund av tidsbrist och eftersom jag ansåg att jag hade uppnått en mättnad. Intervjuerna ägde rum på Island över en månads tid från mitten av oktober till mitten av november 2012. Vid samtliga intervjuer har jag använt mig av bandspelare. Föräldrarna har själva fått avgöra tid och plats för intervjuerna och alla intervjuer förutom tre skedde i intervjupersonernas hem oftast om kvällar när deras barn hade somnat. Två intervjuer gjorde jag på ett kontor, som jag hade fått låna och en intervju gjordes på intervjupersonens arbetsplats.

Samtliga intervjuer är i det närmaste ordagrant utskrivna, och det är intervjuutskriften som är underlaget för analysen. Men även det som jag upplevde under själva intervjun, t.ex. bråk, stämning och hur paren kommunicerar, när de diskuterar denna period i deras liv är en del av underlaget. Intervjuerna är gjorda på isländska och jag har själv översatt alla citaten till svenska och har försökt göra detta av största varsamhet, så att citaten håller samma innebörd på båda språk. Alla intervjuer transkriberades och analyserades genom en kategorisering av teman. Den kategori, som fanns med från början, var hur föräldrar löser omsorgsgapet, andra teman har vuxit fram ur materialet.

Parintervjuer

Paren är intervjuade tillsammans, därför att jag var intresserad av föräldrarnas samspel och hur föräldrarna pratar tillsammans om denna period och planering av omsorg för deras barn. Gunnhild R Farstad och Margunn Bjørnholt, som båda har erfarenhet av att intervjua par, menar att parintervjuer kan ge en rik och validerad information och att metoden kan ge uppgifter både om parets och individernas historier (Farstad & Bjørnholt, 2012). Genom att intervjua paren tillsammans så fick jag en starkare inblick i hur deras samspel var och hur de resonerade tillsammans. Paren fick också varandra att reflektera över saker som de kanske inte annars hade gjort och de ställde varandra till svars och fyllde upp i varandras historier. Ibland började de också fråga varandra och då kunde jag bara observera medan de bedrev diskussionen mellan sig. Jag anser att genom att intervjua paren tillsammans så har jag fått en större förståelse för hur paren resonerar tillsammans, när de bestämmer hur omsorgsgapet

skall överbyggas. Intervjuerna avslöjade också vissa mönster i kommunikationen mellan makarna och samspelet och dynamiken mellan makarna gav mig också en värdefull information.

En av invändningarna mot parintervjuer är antagandet att paren kommer att sträva efter att visa en enad fasad (Farstad & Bjørnholt, 2012). Detta är inte min erfarenhet, ty paren var absolut inte alltid överens och detta kunde leda till intressanta diskussioner paren i mellan. Förutom dessa fördelar med parintervjuer har metoden också några praktiska fördelar. Till exempel är det ofta lättare att arrangera en gemensam intervju, och det sparar tid och pengar. I många fall är det enklare att boka in en intervju i parets hem, om man kan intervjua dem tillsammans. Slutligen kan gemensamma intervjuer med par vara ett bra sätt att rekrytera män/pappor till familjestudier, eftersom det ofta är svårare att rekrytera dem (Farstad & Bjørnholt, 2012).

Som med alla metoder finns det självklart också några nackdelar och en relevant fråga är om gemensam parintervju funkar bättre för några familjer än andra (Farstad & Bjørnholt, 2012). En annan nackdel är att det finns en risk för att den ena partnern tar över samtalet och att den andra inte får komma till tals. Bland mina intervjupersoner var det ofta mammorna som kom mer till tals än papporna, även om det inte alltid var fallet, men istället för att se det som en nackdel, ser jag det hellre som en styrka, eftersom jag anser att det visar, vem det är som är mer insatt i allt som har att göra med denna period i föräldrars liv. Dialogen mellan föräldrarna anser jag också visar på detta.

Förhållandet till intervjupersonerna

Som tidigare nämnts verkade det som att mammorna var mer insatta i allt som hade med denna period att göra. Men det kan ju finnas andra möjliga anledningar till att mammorna ofta pratade mer än papporna, som till exempel att jag själv är kvinna och mamma och det kan möjligtvis ha påverkat paren. Men samtidigt så var det också helt klart att det var kvinnorna som kom bättre ihåg hur föräldrarna hade löst allt som hade med omsorg om barnen att göra under denna period. Möjligtvis så har mammorna tyckt att det vore lättare att komma till tals eftersom att de har förutsatt att jag ”förstår” deras situation bättre och möjligtvis har detta hämmat papporna. Detta är inget som jag upplevde under själva intervjuerna (även om mina intervjupersoner kan ha upplevt det), men jag har ändå haft detta i åtanke och försökt se till att involvera båda föräldrar i samtalet, vilket sällan har varit några stora problem. Att jag själv är

förälder kan både ha sina för- och nackdelar. En fördel kan vara, att mina intervjupersoner känner sig mer bekväma att prata om denna period med en annan förälder, samtidigt som en nackdel kan vara att de förutsätter att jag förstår utan att de behöver förklara, men jag har varit noga med att be dem att förklara vad de menar.

Etiska frågor

Alla intervjupersonernas namn är fingerade. Jag har valt att ge en beskrivning av mina intervjupersoner, eftersom jag anser att det tillför en bakgrundsförståelse av dessa som är viktig för läsaren, men har jag försökt att inte ange något som skulle kunna rubba deras anonymitet. Det är viktigt för mig att mina intervjupersoner skall vara anonyma och därför har jag bara inkluderat saker i deras beskrivning som jag anser är relevanta för uppsatsen. Det är min tro och förhoppning att mina intervjupersoner inte skall kunna identifieras av utomstående. Som i alla typer av intervjuer så måste forskaren vara medveten om att inte vålla skada och parintervjuer är inget undantag (Farstad & Bjørnholt, 2012). I de intervjuer där parterna var osams över någonting så har jag varit noga med att inte välja sida (vilket ingen heller bad mig om) eller lägga någon större vikt vid vad den ena partnern säger framför den andra partnerns åsikter.

Kvantitativ fråga: tillvägagångssätt

När jag var färdig med intervjuerna och hade börjat koda och analysera dem, bestämde jag mig för att lägga en fråga i en frågevagn hos ”Félagsvísindastofnun Íslands” (Samhällsvetenskapliga institutionen Island). I studien ingick nästan 1 800 deltagare vilka består av personer i åldern 18 år och äldre i hela landet som har gett sitt samtycke för att delta i en Internet-enkät av ”Félagsvísindastofnun Íslands”. Nätpanelen är baserad på ett slumpmässigt urval ur det nationella registret. Samling i nätpanelen sker stadigt och det övervakas noga hur den är sammansatt. Bland annat övervakar man om fördelningen av kön, ålder, bostad, utbildning och inkomst liknar fördelningen bland den isländska befolkningen i åldern 18 år och äldre. Genom att säkerställa nätpanelens kvalitet är det möjligt att generalisera resultaten i studier baserade på svar från panelen. Frågorna blev skickade till ett stratifierat slumpmässigt urval av 1796 personer ur nätpanelen. Urvalet var stratifierat efter kön och ålder så att det skulle återspegla sammansättningen av den isländska befolkningen. Databasinsamlingen började 18 mars 2013 och avslutade 4 april 2013. Gensvaret var 1330 och

svarsfrekvensen är 74 %. Tabellen med alla resultaten ligger i bilaga 4. Chi-två testet användes för att mäta statistisk signifikans²⁸.

Utifrån mina intervjuer hade jag skapat en hypotes och utifrån den hypotesen bestämde jag mig för vilken fråga jag ville lägga för deras nätpanel. Jag bad föräldrar som hade barn födda år 2003 eller senare att svara på en fråga:

Hur överbyggde/kommer du att överbygga omsorgsgapet mellan föräldraledighet och förskola? Och svarsalternativen var:” Jag använde/kommer att använda mig av dagmamma”, ”jag fick/kommer att få hjälp av släktingar”, ”jag gick/kommer att gå ner i tid”, ”den andra föräldern gick/kommer att gå ner i tid”, ” jag kunde/kommer att kunna jobba flexibelt”, ”den andra föräldern kunde/kommer att kunna jobba flexibelt”, ”jag delade upp min/kommer att dela upp min föräldraledighet på flera månader”, ”den andre föräldern delade/kommer att dela upp sin föräldraledighet på flera månader”, ”annat”.

Respondenterna kunde kryssa i fler än ett svarsalternativ och de kunde skriva vad ”annat” stod för. Vilka svaralternativ jag skulle ha, bestämde jag utifrån en tidigare undersökning, som blev utförd år 2007 av Jónsdóttir (2007)²⁹, där samma fråga blev ställd. Men jag lät också mitt eget material från intervjuerna styra och ändrade lite svarsalternativen. Eftersom nästan alla av mina kvinnliga intervjupersoner hade dragit ut på föräldraledigheten på flera månader, bestämde jag mig för att inkludera den möjligheten som inte fanns med i den tidigare undersökningen och jag tog bort svarsalternativen ”jag använde mig av barnvakt” och ”jag använde mitt sommarlov”. Detta gjorde jag eftersom jag var tvungen att ta bort något av svarsalternativen (en ekonomisk fråga) och jag valde bort den senare på grund av att sommarlovet är en kort period och därför inte riktigt är det som jag letar efter. Jag är mer intresserad av att se vem av föräldrarna det är som stannar hemma en längre tid och därför tog jag också bort ”barnvakt”. Det var också endast 7,8 % som kryssade i det alternativet i Jónsdóttirs studie 2007. Anledningen till att jag bestämde mig för att låta alla föräldrar som

---

²⁸ Chi-tvåtestet används för att kunna beräkna huruvida vi kan lita på att det observerade sambandet beror på något annat än en ren tillfällighet om det faktiskt finns ett verkligt samband eller om det är en ren lyckoträff (Denscombe, 2011:344). Om statistisk signifikans finns, anges det med följande konstellation. En stjärna betyder att det är mindre än 5 % sannolikhet att skillnaden som observerades har tillkommit av en slump ($p < .05$). Med andra ord kan vi säga med 95 % säkerhet att skillnaden som visas är också närvarande bland den isländska befolkningen i mars 2013. Två stjärnor betyder att genomsnittlig skillnad är signifikant vid 99 % konfidensintervall ($p < 0,01$) och tre stjärnor betyder att man kan med 99,9% säkerhet säga att skillnaden också går att hitta bland den isländska befolkningen ($p < 0,001$). När det gäller variabeln kön, vilken är den enda variabeln som jag använder i min analys då var p värdet ($p < 0,001$).

²⁹ Jónsdóttir (2007).

hade barn födda efter år 2003 svara på frågan i stället för föräldrar till barn som är födda 2003 till 2011, var att på detta sätt kunde jag få svar från fler föräldrar.

Att både använda kvantitativ och kvalitativ metod gav mig möjligheten att kunna förstå varför, men också hur ofta, föräldrar använde sig av de olika strategierna för att överbygga omsorgsgapet. Intervjuerna gav mig kunskap om hur jag kunde på bästa sätt formulera den kvantitativa frågan så att den kunde ge mig all den information, som jag ansåg att jag behövde.

Kapitel 4. Analys

Nedan presenteras intervjuerna och det kvantitativa materialet i samband med en analys av materialet utifrån studiens teoretiska och till viss del metodologiska utgångspunkter. En presentation av intervjupersonerna finns i bilaga 1. Analysen börjar med en diskussion om hur intervjupersonerna tar ut föräldraledighet. Först diskuterar jag hur mammorna gör och sedan hur papporna gör. Därefter diskuterar jag föräldraskap. Sen följer en diskussion om omsorg efter föräldraledigheten, därefter ett avsnitt, som handlar om att föräldrarna tycker att det är viktigt att vara jämställd. Därefter tar jag upp ekonomin och hur föräldrar anser att den påverkar deras beslutsfattande när det gäller barnomsorg. Sedan tar jag kortfattat upp ensamståendes situation och därefter en diskussion om hur föräldrar tror att nuvarande regelverk påverkar barnafödandet på Island.

Som tidigare nämnts ställde jag en fråga i en nätpanel hos ”Félagsvísindastofnun Íslands”, eftersom att jag var intresserad av att se i hur stor utsträckning omsorgsgapet påverkade kvinnor och mäns arbetsdeltagande³⁰. Frågan handlade om hur föräldrar överbyggde omsorgsgapsperioden och det visade sig, att den vanligaste strategin bland de som svarade³¹, var att använda sig av dagföräldrar, 53 % svarade att de hade använt den lösningen. Det näst vanligaste svaret var att föräldrar hade spridit ut föräldraledigheten över en längre tid vilket 28 % svarade att de hade gjort och 15 % svarade att den andre föräldern hade spridit ut föräldraledigheten över en längre tid. Det var också 25 % som svarade att mor- och farföräldrar eller andra släktingar hade tagit hand om barnet. Jag kommer att diskutera mitt kvantitativa material i samband med en diskussion om mitt kvalitativa material.

---

³⁰ Resultaten från nätpanelen finns i bilaga 4.

³¹ Urvalet bestod av 1330 personer, 678 män och 652 kvinnor.

Föräldraledighet/Mammor

Ett sätt föräldrar använde sig av för att försöka överbygga omsorgsgapet var att förlänga föräldraledigheten. Bland mina intervjupersoner var det dock endast mammorna som gjorde detta, de flesta mammorna spridde ut föräldraledigheten över en längre period, då mot reducerad inkomst. Det var intressant att höra hur föräldrarna pratade om föräldraledigheten och omsorgsgapet, det var tydligt att detta var mammornas område, de pratade för papporna, papporna frågade dem eller tittade frågande på dem och i de flesta fall så är det mammorna som bäst kommer ihåg hur de har ordnat allt med föräldraledigheten och omsorgsgapet. En fördel med att intervjua paren tillsammans var att jag fick se detta.

Óli och Katrín:

Jag: Hur delade ni föräldraledigheten?

Óli: Katrín hur var det nu?

Katrín: Alltså med äldre tjejen så tog jag mina sex månader och Óli tog allt sitt förutom två veckor, kommer du inte ihåg vi tog hela sommaren tillsammans.

Här pratar Katrín också om de gemensamma månaderna som sina månader, vilket var ganska vanligt. Alla mammorna förutom två tog hela den gemensamma föräldraledigheten och den ena av dessa två var ändå hemma hela tiden med huvudomsorgsansvar för barnet. Detta stämmer också ganska bra överens med statistik över föräldrars uttag av den gemensamma delen av föräldraledigheten³². De flesta föräldrar visade inget större missnöje med denna uppdelning och för de flesta av dem verkade det som en ganska naturlig fördelning, att mamman skulle stanna hemma en längre period än pappan. De flesta mammorna visade också en stark vilja att stanna hemma en längre period.

Katrín: Jag var helt säker på att jag inte ville ta en så kort tid jag tycker bara att det första året i barnens liv är så viktigt och jag ser bara inget fel i att stanna hemma, jag tycker bara att det är bra både för mig och barnet och allt.

---

³² Vinnumálastofnun. Samantekt yfir tölulegar upplýsingar Fæðingarorlofssjóðs 2001-2009.

Hanna: Jag hade blivit väldigt trött på mitt jobb hehe så att jag satte mig ner hos föräldraförsäkringskassan och räknade ut över hur lång period jag kunde sprida ledigheten, vad vi hade råd med, jag jobbar också lite extra nu.

Mía: Alltså jag ville vara hemma i ett år, jag tyckte att barnen var alldeles för unga för att jag skulle gå när de är sex månader som jag gjorde med första barnet.

Kamilla: Alltså dessa sex månader³³ som vi fick tillsammans, jag tog dem eftersom jag hade bestämt innan att jag skulle ta ledigt i ett år.

Mammorna ville stanna hemma längre och de uttryckte att de tyckte att det var viktigt att de gjorde det, att barnen behövde dem och föräldrarna verkade vara överens om att mamman skulle ta ut en längre föräldraledighet. Vid frågan varför de bestämde sig för att dela som de gjorde svarade Aleksander.

Aleksander: Alltså detta var vårt första barn och vi tyckte att tiden som vi fick var för kort därför tar Hanna dessa sex månader och delar ut dem på ett år och då kunde jag också ta dessa två månader så att vi kunde ha henne hemma fram till hösten. Då hade hon blivit fjorton månader och på hösten är det också lättare att få plats hos en dagmamma.

Bland de hinder för mäns föräldraledighet, som Bekkengen diskuterar, fanns hindret att mammorna inte ville dela med sig, vilket Bekkengen ifrågasätter och menar att det har utvecklats en diskurs om hinder för mäns föräldraledighet, som inte finns i praktiken (Bekkengen, 2002:175). Bekkengen menar att om man tar hänsyn till att det råder en barncentrering i samhället, är det närmast otänkbart att kvinnan skulle ge uttryck för att hon inte vill vara hemma hos sitt barn (Bekkengen, 2002:180). Den isländska föräldraledigheten är ganska kort jämförd med föräldraledighet i resten av Norden, vilket innebär att isländska kvinnor skulle behöva avsluta sin föräldraledighet tidigare än kvinnor i övriga Norden om de skulle dela jämt med sin partner och idén om små barns behov av sina mammor är alltså levande. Tidigare studier i tre nordiska länder har visat att de mammor som inte tar hela den gemensamma delen blir kritiserade (Gíslason, 2008:96). Att förstå sig själv som kvinna betyder inte bara att man förstår den biologiska innebörden, utan förståelsen har också en annan innebörd det vill säga vad som utgör ett respektabelt liv för kvinnor/mammor (Elvin-Nowak, 1999:47). Genom att stanna hemma under en längre period med småbarn gör

---

³³ Kamilla och hennes man fick sex månader tillsammans eftersom att de hade tvillingar.

mammorna kön enligt Elvin-Nowaks bemärkelse, de reproducerar den kulturella idén om att mammor både vill stanna hemma under en längre period och att barn behöver sina mammor den första tiden. Därmed reproducerar de den generella uppfattningen om modern som den främsta omsorgsgivaren.

Mía: Alltså jag har ammat dem allihopa så jag tyckte bara att det skulle funka bäst om jag var hemma och tog hand om dem, lite svårt för honom att hoppa in där. Sen ville jag också bara vara hemma i ett år jag tycker bara att det är bra att barnen är hemma med sina föräldrar i ett år, jag tycker att det är viktigt.

Mía tar upp amningen som ett argument för varför de delade på föräldraledigheten på det sättet som de gjorde och det var fler mammor och pappor som tog upp amningen som en anledning. Föreställningar om amning som framställs som grundade i en naturlig och orubblig biologi, samtidigt som denna förankring är oklart definierad, kan bidra till ett återskapande av föreställningar om en på förhand given olikhet mellan könen. Här görs kön i traditionell mening (Alsarve & Boye, 2012:111). För föräldrarna sågs det ofta som självklart att mamman skulle ta hand om barnen den första tiden och amningen var då ofta något som de nämnde som en anledning till det.

Även om de allra flesta mammorna verkade nöjda med hur de fördelade föräldraledigheten så var det inte alla som var lika nöjda. Alma och Sigfús diskuterar föräldraledighet:

Alma: Alltså han jobbade på en advokatbyrå och arbetsprojektet såg bara ut så att han inte kunde ta ut en sammanhängande ledighet men då sa jag alltid varför ge män dessa rättigheter om de sen inte kan använda dem.

Sigfús: Alltså mitt jobb är ju bara så, man kan inte bara hoppa ut eller du vet jobbet är bara så det är som om du vore en privatläkare du går bara inte bort i ett halvår och kommer sen tillbaka.

Alma: Men det är ju ändå kvinnor som måste göra det.

Sigfús: Ja det är det.

Alma: Skit i det om de förlorar business, där diskriminerar man ju folk.

Sigfús: Jaja då är hon i gång.

Alma: Nej jag vill bara ta upp detta, jag tycker att detta måste komma med.

Alma är egen företagare och kunde heller aldrig sluta jobba helt, medan hon var mammaledig, eftersom hon behövde hålla kontakt med sina största kunder. Ändå var det aldrig någon fråga om att de skulle göra på något annat sätt än att hon skulle vara hemma. Precis som Bekkengen diskuterar verkar arbetsrelaterade problem bara vara ett hinder för mäns föräldraledighet, inte kvinnors (Bekkengen, 2002:175–176). Även om Alma var missnöjd med att Sigfús inte hade varit mer hemma så var det ändå tydligt att hon såg hemmet som kvinnors huvudansvar:

Alma: Sen funderar jag ofta på om det är normalt att kvinnor som kanske har fler än ett barn, om det då är 2,3 eller 4 att de jobbar 100% för att det är ett stort jobb att ta hand om hemmet om du vill göra det bra.

Även om Alma ser en viss orättvisa i att det blev helt hennes ansvar att ta hand om barnen så har hon ändå den föreställningen att detta är kvinnors ansvar. Utifrån Beck (2005) så skulle man kunna argumentera för att i och med de ökade jämlikheterna så har Alma blivit mer uppmärksam på de kvarvarande ojämlikheterna. Men Becks argumentation stämmer enbart i Almas och Sigfús fall annars skulle jag nog argumentera för det motsatta, hos resten av mina intervjupersoner, men jag återkommer till det senare.

Det flesta av mammorna tyckte att ett år räckte och började därefter bli sugna på att börja jobba. Kamilla, som var föräldraledig i ett år, resonerar så här vid frågan om hon hade velat vara hemma längre:

Kamilla: Nej jag tror inte det, inte helt jag hade velat börja jobba nånting, jag var helt redo för det att börja få lite, alltså jag kommer ihåg första dagarna på jobbet jag tänkte bara oj jag kan gå och ta mig en kaffe när jag vill eller gå på toan när jag vill.

Men två av mammorna tyckte att en kortare tid var aldeles tillräckligt och de visade inte samma vilja som de andra mammorna att stanna hemma länge³⁴. Vid frågan om de hade velat vara hemma en längre tid svarade Agnes och Mikael så här:

Mikael: Jag vet inte hade du [Agnes] velat det? Jag tyckte bara att det var fint att få mina tre månader.

---

³⁴ Det var fler mammor som inte stannade hemma i ett år med sina barn men de hade alla velat vara hemma längre.

Agnes: Nej vet du jag är inte den typen som vill vara hemma i ett år och inte ha det där sociala som man behöver och får på jobbet eller att vara bland annat folk. Man kunde kanske varit duktigare själv, min kompis var hemma med sina pojkar tills de började på förskolan, jag vet rent ut sagt inte om jag hade pallat det alltså min personlighetstyp.

Soffía och Daníel svarade så här på frågan om de hade velat vara hemma längre:

Soffía: Nej hahaha.

Daníel: Nej eller du vet ja och nej, jag hade velat vara hemma längre om jag fick något nära mina lön betalt, du förstår, då kanske man hade kunnat tänka sig det.

Soffía: Ehh ja alltså det handlar ju lite om det att jag inte tycker att det är så roligt att vara föräldraledig.

Varken Soffía eller Agnes ville stanna hemma lika länge som de andra mammorna, men de hade ändå en bild av att det var vanligast att mammor ville stanna hemma länge, att de var på något sätt annorlunda:

Soffía: Alltså de flesta tar föräldraledigheten så att kvinnan tar sex månader men mannen tre, även om jag har hört om tillfälle där det inte är så.

Det var absolut vanligast bland mina intervjupersoner, att mamman tog den gemensamma delen av föräldraledigheten och spred ut den över en längre period. Mitt kvantitativa material visar också att det inte bara är mina intervjupersoner som använder sig av den strategin. I mitt kvantitativa material var det 42 % av kvinnorna som svarade att de hade delat upp föräldraledigheten på flera månader och 24 % av männen svarade att deras partner hade dragit ut på föräldraledigheten i en längre tid³⁵. Detta visar att denna strategi är vanlig bland fler än mina intervjupersoner och eftersom p värdet var ($p < 0,001$)³⁶ så kan jag med 99,9 % säkerhet säga att mina kvantitativa resultat går att hitta hos resten av den isländska befolkningen. Mammornas syn på moderskap är en produkt av den kulturella föreställningen om moderskap, samtidigt som de också är med och bibehåller den kulturella synen på mamman som den

---

³⁵ Det är lite märkligt att det är en så stor skillnad på hur många kvinnor (42 %) svarar att de drog ut på föräldraledigheten i motsats till hur många män svarade att deras partner hade dragit ut på föräldraledigheten (24 %). Vad detta kan bero på är svårt att veta vilket är en av nackdelarna med den kvantitativa metoden.

³⁶ Detta kallas signifikansnivå. Den statistiska hypotesprövningen kommer fram till en siffra som är en uppskattning av sannolikheten för att ett uppfattat samband är en tillfällighet. Samhällsforskare eftersträvar vanligtvis en signifikansnivå där sannolikheten för att resultaten uppstod till följd av en tillfällighet är mindre än 1 av 20 ($p < 0,05$) (Denscombe, 2011:342–343).

främsta omsorgsgivaren. I planeringen av föräldraledigheten kommer föräldrarnas könade föreställningar fram. Genom sina handlingar producerar kvinnorna och männen också kön och visar att myten om mödrars behov av barn och barns behov av mödrar alltså är levande och kan förklara att det alltså nästan alltid är kvinnorna som tar mest hand om barnen (Roman, 2004:78). När kvinnor och män delar familjeansvaret på ett traditionellt sätt och pratar om det som en självklarhet så reproducerar de den traditionella idén om moder- och faderskap.

Föräldraledighet/pappor

Bland mina intervjupersoner så tog alla papporna ut någon föräldraledighet och de allra flesta tog ut hela sin öronmärkta föräldraledighet. Men de tog ut sin ledighet på ett annat sätt än mammorna. Alla papporna var hemma någon tid i samband med födseln och sen var många hemma någon månad över jul eller sommar, samtidigt som mamman var hemma. Deras föräldraledighet var sålunda sällan sammanhängande och ofta så hade de inte huvudomsorgsansvaret under sin föräldraledighet. Men fyra av papporna, nästan en tredjedel, var under en tid ensamma med barnen och det var då efter att mamman hade återvänt till arbetslivet. Tre av papporna jobbade deltid och var hemma deltid under föräldraledigheten och på detta sätt kunde föräldrarna dra ut på den tid som deras barn kunde vara hemma vilket ansågs vara att föredra. Vård i hemmet för barn under ett år sågs som det absolut bästa alternativet. Vid frågan varför de bestämde sig för att göra som de gjorde svarade Fridrik:

Fridrik: Vi ville bara ha dem mer hemma än hos en dagförälder, vi ville bara ta hand om dem mer själva.

De män som hade varit hemma ensamma någon tid med något av barnen såg det som en värdefull tid och de som hade varit hemma med något av sina barn men inte med något annat av barnen ångrade eller var ledsna över att de inte hade kunnat vara ensamma hemma någon tid med alla barnen. Finnur förlorade sitt jobb när Selma skulle börja jobba igen efter föräldraledigheten så därför stannade han hemma med hennes son.

Jag: Hur länge stannade du hemma med honom.

Finnur: Det var över ett år tror jag.

Selma: Ja alltså jag börjar jobba när han är nästan sju månader och du var hemma tills han blev 18 månader så att det var nästan ett år.

Finnur: Ja detta var också en oerhört viktig tid, jag lärde ju känna honom väldigt bra.

Selma: Jag tror också att detta var väldigt viktigt eftersom han inte är hans pappa fast han är ju hans pappa så jag tror att detta har spelat en stor roll och hjälpt väldigt mycket till hur nära de är i dag, de är nämligen väldigt nära varandra.

Finnur kommer förmodligen inte att vara föräldraledig med deras yngre barn och föräldrarna märker båda två en skillnad gentemot hur det var när han var hemma med det äldre barnet:

Selma: Alltså hon blir väldigt ledsen om han inte tar upp henne direkt när han kommer hem från jobbet men det är bara i tio minuter sen vill hon vara med mig igen eftersom hon alltid är med mig och är då självklart bara mer bunden till mig eftersom det är jag som har varit hemma med henne, också ibland har han åkt när hon vaknar och kommer inte hem förrän efter att hon har somnat, du vet de första månaderna då hade hon ofta somnat. Han kanske skyndade sig hem men ändå så hann han inte så att han har förlorat väldigt mycket tid med henne, men det löser sig hahaha.

Áki kände också en viss sorg över att inte kunna vara hemma med deras yngsta barn som han kunde göra med mellanbarnet:

Áki: Jag saknade det jätte mycket att inte kunna vara hemma med den yngre pojken som jag gjorde med den äldre det är bara sån anknytning och sånt, all närhet och att se barnen vad de är små och ja man känner hur mycket det är runt om kring detta.

Precis som tidigare forskningar har visat (Branth & Kvande, 2003; Gíslason, 2008; Ellingsæter & Leira, 2006:96), upplevde papporna att tiden som de var ensamma med barnen hade en positiv påverkan på deras relation med barnen. Papporna ser sig själva som en viktig del i barnets liv och det var viktigt för dem att få tid med sina barn. Utifrån Bekkengen så vill jag argumentera för att de flesta av papporna som jag intervjuade har en barnorienterad maskulinitet. Papporna sätter ett högt värde på relationen och kontakten med sina barn (Bekkengen, 2002:95). Alla papporna som hade varit ensamma hemma med sina barn upplevde det som väldigt positivt för anknytningen till barnen. Men det finns fler fördelar med en delad föräldraledighet. Margrét och Áki diskuterar hur de upplevde en obalans efter tredje barnet när endast Margrét var hemma:

Margrét: Jag upplevde också alltså man tänker ju på detta utifrån barnet att barnet skall få tid med båda sina föräldrar men så tänker man också på det utifrån sitt eget liv och jag kände en stor skillnad i vårt dagliga liv och allt det där när jag var hemma med yngsta barnet i ett

år medans Áki började kliva in på isländsk arbetsmarknad igen. Alltså jag kände jag menar detta inte illa men vi tog ett steg tillbaka i allt som vi hade skapat, i hur vi jobbade till sammans med allt jobb i hemmet [...] så att självklart handlar detta om att barnet skall få lära känna sin pappa men det är bara så självklart för mig också att detta har en stor påverkan på vilken ställning föräldrarna har i hemmet.

Áki: Ja alltså det är rätt och det tog en god tid för oss att komma i balans igen och vi hade varit i en väldigt god balans innan allt detta hände.

Áki och Margrét upplevelse stämmer helt klart överens med vad tidigare forskning har visat att hur föräldrar delar föräldraledigheten mellan sig kan påverka fördelningen av hemarbetet (Boye, 2008).

Hos de föräldrar där pappan inte hade varit ensam hemma med barnet tyckte föräldrarna ofta ändå att det hade varit bra om det hade gått. Det anser jag visa att även de flesta av papporna som inte var ensamma hemma med sina barn har en barnorienterad maskulinitet där de värdesätter tiden med sina barn (Bekkengen, 2002) även om deras könade föreställningar sen står ivägen. Katrín och Óli diskuterar:

Katrín: Ja det hade också varit kul för honom om du vet han hade kunnat ta över efter mig med yngre barnet, då hade hon också blivit större och inte lika beroende av mig med amning och sånt då hade hon ju för länge sen slutat ammas och allt sånt det är bara nödvändigt för papporna att också få vara ensamma utan att mamman alltid på nåt sätt är där, man lägger ju sig ibland lite för mycket i.

Óli: Haha ja jag tänker på det ibland så där i efterhand om man hade haft en ekonomisk möjlighet efter detta år som du tog att då hade jag velat vara hemma bara ensam med henne, det hade nämligen varit väldigt bra.

Men pappornas tid sågs på ett annat sätt än mammornas tid, de behövde inte lika lång tid med sina barn som mammorna. När jag frågar hur länge Óli hade velat vara hemma svarar han:

Óli: Alltså en månad hade varit helt okei, det fanns bara inga pengar kvar när Katrín var färdig med sin föräldraledighet.

Föräldrarna tyckte att det var viktigt att pappan var ledig under en tid och att pappan skulle ta ut föräldraledighet sågs som en självklarhet. När vi diskuterar föräldraledighet lite allmänt, resonerar Markús och María så här:

Markús: Ja men man måste ta föräldraledighet det tycker jag.

María: Det är bara så viktigt för dem att knyta an till barnet. Inte som förr då var mammorna alltid med barnen, det är också bara kul för dem [papporna] att få vara hemma och mysa.

Men pappornas föräldraledighet var kort och det var inte alltid som pappan var ensam med barnet under sin ledighet. Pappamånaderna sågs ibland som en tid där pappan kunde vara hemma med familjen och hjälpa mamman eller bara umgås lite extra med sin familj men inte som en tid där pappan skall stanna hemma för att ta hand om ett spädbarn:

Kamilla: Min man var hemma i två och en halv månad från att de föddes och sen var jag ensam fram tills att de började hos dagmamma.

Jag: Och när tog din man de andra två veckorna?

Kamilla: Han tog dem över sommaren han förlängde sitt sommarlov.

Siggi och Anna diskuterar Siggis föräldraledighet:

Siggi: Jag delade ju på min ledighet.

Anna: Ja du tog först två månader i samband med födseln och sen en om sommaren.

Jag: Var du (Siggi) då ensam med honom om sommaren?

Anna: Nej vi var båda hemma.

En annan sak som visar denna syn på pappamånaderna är att några av föräldrarna pratar om sex månader och att sen måste de hitta en lösning (överbygga omsorgsgapet). Detta visar sig också tydligt i hur föräldrarna pratar om denna period att de ser spädbarnstiden som kvinnans huvudansvar. Både männen och kvinnorna ser mamman som den som skall ha huvudansvaret för spädbarnet:

Selma: Jag har alltid viljat mena att föräldraledighet och barnomsorg här på Island är väldigt dålig, jag tycker att det är förskräckligt, jag menar, föräldraledigheten är väldigt

dålig och bara alltför kort jag tycker bara att det är löjligt hur kort den är jag menar bara om man tittar på sex månaders gamla barn det är bara inte rätt.

Även om föräldraledigheten är nio månader så var Selma inte den enda, som pratade om att efter sex månader behövde man hitta någon lösning:

Björn: Fast jag har lite svårt att se framför mig att ett sex månader gammalt barn går en hel dag på förskolan då vill jag hellre att man förlänger föräldraledigheten sen måste man ju hitta någon lösning för att få fler män att ta ut föräldraledighet.

Genomgående hos papporna var ändå en stark vilja till att vara en delaktig pappa och de har kommit långt ifrån idén om att pappans huvudroll är att vara familjens försörjare. Genom att utveckla den individualiserade föräldraledigheten så har staten varit med och underlättat för skapandet av en delaktig och omsorgsgivande pappa även om föräldrar sen hålls tillbaka av arbetsmarknaden och den kulturella förståelsen av hur en god mamma/pappa skall vara. Med detta menar jag att både män och kvinnor bär på den kulturella idén, att mamman är den som kan ge bäst omsorg för småbarn och att den föreställningen i sig är ett hinder både för män och kvinnor. Ingen förälder skapar sitt eget föräldraskap i ett vakuum (Magnusson, 2006:132) och mina intervjupersoner är formade av de kulturella idéerna om moder- och faderskap, där pappor inte behöver vara lika mycket med sina barn för att anses vara goda pappor. I mitt kvantitativa material så ser man också att det var mycket mer sällsynt att papporna drog ut på föräldraledigheten som en strategi för att försöka överbygga omsorgsgapet. Det var endast 16 % av männen som svarade att de hade dragit ut på föräldraledigheten i motsats till 42 % av kvinnorna och endast 7 % av kvinnorna svarade att deras partner hade dragit ut på föräldraledigheten. Detta innebär att det är inte så vanligt att pappor använder föräldraledigheten som en strategi för att överbygga omsorgsgapet, även om det förekommer.

Föräldraskap

I dubbel inkomsttagare/omsorgsgivaremodellen som Fraser argumenterade för, skulle föräldraskap innebära det samma för både pappor och mammor och den isländska välfärdsstaten har tagit några steg i riktning mot dubbel inkomsttagare/omsorgsgivaremodellen, men som diskussionen kring fördelningen av föräldraledigheten har visat så innebär det inte det samma för pappor och mammor att bli föräldrar bland mina intervjupersoner. Medan mammorna anpassar sig efter ”barnens behov” så anpassar papporna sig mer efter jobbets behov. Föräldraledigheten som papporna tar är mer

beroende på deras arbetssituation än mammornas vilket visar att Island inte har uppnått den dubbel inkomstagare/omsorgsgivaremodellen och att vi befinner oss i en könslämma där männen inte har börjat ta ett lika stort omsorgsansvar som kvinnorna och där männen fortfarande styrs mer av sitt jobb än kvinnorna gör.

Óli diskuterar sin föräldraledighet:

Óli: Ja det berodde lite på mitt jobb och det passade mitt jobb bäst att jag skulle ta ut ledigheten över sommaren.

Vid frågan hur de hade tänkt när de bestämde hur de skulle lösa omsorgsgapet svarade Alma:

Alma: Det vilade ju bara helt på mig.

Sigfús: Ja alltså eftersom jag inte kunde ta ledigt.

Kvinnorna anpassar inte bara sin föräldraledighet efter familjens/barnens "behov" utan också tiden efter föräldraledigheten. Vid frågan varför hon har gått ner i tid svarar Kamilla:

Kamilla: Jag såg bara inte hur annat skulle kunna gå. Det blev så mycket mer att göra i hemmet och medans min man har det jobb som han har, vilket han inte alltid skall ha, så var allt annat egentligen otänkbart.

Mammorna pratar som om det är kvinnorna som måste överbygga omsorgsgapet antingen genom att stanna hemma längre eller skicka barnet till dagförälder. Detta tyder på att de har en syn på att moderskapet innebär att de skall ha omsorgsansvaret. När man förstår att vi alla är med och gör kön i de sammanhang där vi lever, så kan man också förstå varför vi gör det vi gör i våra vardagliga liv (Elwin-Nowak & Thomsson, 2005:17). Att mammorna tar på sig detta ansvar verkade ganska självklart för dem:

Mia: Det bara är ju absolut inte alla kvinnor som kan ha sina barn hos en dagmamma, eftersom det är så dyrt.

Mia säger att det är kvinnor som inte har råd med att ha sina barn hos dagmamma vilket tyder på att Mia har den uppfattningen att det är mammor som antingen har sitt barn hemma eller skickar dem till dagförälder, inte föräldrar.

Sunna, som letar efter ett jobb, säger:

Sunna: Ja alltså något som passar så att jag kan hämta barnet på förskolan och sen skall jag plugga distans vid sidan om.

Alma och Sigfús hade också en syn på modern som den som är viktigast för barnet:

Alma: Det måste bara sägas att Sigfús är mer intresserad av barnen när de har blivit större.

Sigfús: Och barnen är mer intresserade av sina fäder när de har blivit äldre.

Sigfús: De kallar mamma mamma hela tiden och vill inte prata med pappan.

Sigfús verkade inte koppla barnens behov av mamman till hur de hade delat ansvaret de första åren och att han inte var så mycket med barnen, utan han såg det bara som självklart att småbarn behöver sin mamma mest. Men Sigfús uppfattning var inte vanlig och speciellt inte bland de pappor som hade varit hemma själva med barnen, där de pratade om hur viktig perioden som de hade varit hemma med barnen var för anknytningen. Sigfús kopplar moder- och faderskap med något inneboende något som bara finns, att mammor är viktigare än pappor den första tiden. Elwin-Nowak och Thomsson diskuterar detta sätt att se på kön, att kön handlar om kvinnlighet och manlighet. Dessa två identitetsskapande begrepp är något som många förknippar med något inneboende något som finns i ens identitet (Elwin-Nowak & Thomsson, 2005:21). Även om Sigfús var mer extrem i sina åsikter än de andra så går det inte att bortse från att de flesta av mina intervjupersoner ändå hade en syn på moder- och faderskap som något olika, att mammorna var mer bundna och att pappor lite mer kunde välja när det passade dem att vara föräldralediga och att omsorgsgapet var något som mammorna anpassade sig efter. Det verkar som att de flesta har det ändå någonstans i bakhuvudet att mammorna är bäst när det kommer till barnomsorg och sen kommer pappa.

Atli tycker att föräldrar skall ha möjlighet att ta ut föräldraledigheten under en längre tidsperiod:

Atli: Alltså jag säger inte att jag skulle göra det, men det kanske passar bättre till exempel för papporna. Kanske passar det inte att ta ut föräldraledigheten samtidigt eller speciellt om man är på arbetsmarknaden, så kan man sprida ut ledigheten över en längre tidsperiod. Ja jag vet inte.

Att papporna ses som mer fria från omsorgsansvaret och att mammorna anpassar sitt arbetsdeltagande mer efter hemmet, leder ju onekligen till att precis som Becker och Beauvoir

argumenterade för, kvinnor hålls tillbaka av moderskapet. Deras deltagande i arbetslivet påverkas i större grad av att bli förälder än mäns. Mammorna verkade också koppla sin tid med barnen mer till sitt eget samvete. Om de hade för lite tid med barnen enligt deras egen uppfattning, så fick de dåligt samvete.

Selma: Du vet eftersom jag jobbar sex kvällar i veckan, då känns det som att jag aldrig är hemma och då har jag kanske ännu dåligare samvete gentemot honom eftersom han är på förskolan på dagen, men jag har henne hos mig på dagen. Men jag har gjort det på sistone att jag tar det lungt på morgnarna, jag skyndar mig inte med honom på förskolan och ofta kommer vi kanske en, en och en halvtimme för sent och sen hämtar jag honom tidigare, då mår jag lite bättre, jag tror att han har slutat märka det.

Gunilla: Alltså det gick ju bra det var inga problem med att ha honom hos mamma eller dagmamman men jag hade ju bara ständigt dåligt samvete du vet ibland såg jag ju honom inte i två, tre dagar.

Elvin- Nowak kallar den här skulden för en sorts vardagsskuld som framförallt är knuten till situationer där barnen är involverade (Elvin-Nowak, 2001:41). Ingen av papporna pratade om detta dåliga samvete även om några av dem jobbade ganska mycket.

Markús: Ja jag jobbar alltid till sju, åtta på kvällarna.

María: Jag får ha honom över natten haha.

Elvin-Nowak argumenterade för att det är först och främst kvinnor som tyngs av denna vardagsskuld och synen på föräldraskap kan vara en möjlig förklaring till det. Även om mycket har hänt sen Beauvoir skrev „Det andra könet“ så har moderskapet fortfarande mer begränsande effekter än faderskapet när det kommer till arbetsmarknaden vilket mitt kvantitativa material också visar. Kvinnorna anpassar sitt deltagande i arbetslivet i en mycket större utsträckning än männen när det gäller att försöka överbygga omsorgsgapet. Bland respondenterna i den kvantitativa undersökningen så svarade 9 % av männen att de gick/eller skulle gå ner i tid medan 21 % av kvinnorna gick eller skulle gå ner i tid. Det framgick också av materialet att 26 % av männen svarade att deras partner gick ner i tid medan endast 5 % av kvinnorna svarar att deras partner gick ner i tid. Av männen var det 11 % som fick jobba flexibelt och 9 % av kvinnorna. Det visade sig också att 9 % av männen sa att deras partner fick jobba flexibelt medan 4 % av kvinnorna sa att deras partner fick jobba flexibelt. Endast

16 % av männen spred ut föräldraledigheten över en längre period medan 42 % av kvinnorna gjorde det och 24 % av männen svarade att deras partner hade spridit ut ledigheten medan endast 7 % av kvinnorna svarade att deras partner hade gjort det³⁷.

Utifrån detta kan jag generalisera att omsorgsgapet har en större påverkan på kvinnors deltagande i arbetslivet än mäns och eftersom p värdet var ($p < 0,001$) så kan jag med 99,9 % säkerhet säga att dessa resultat går att hitta hos resten av den isländska befolkningen. Förutom att använda sig av dagförälder är det absolut vanligaste sättet för att överbygga omsorgsgapet att mamman drar ut på sin föräldraledighet över en längre period. Men kvinnor går också ner i arbetstid i en mycket större utsträckning än männen. När det gäller att jobba flexibelt så är det ganska jämt mellan könen. Att omsorgsgapet har en mycket större påverkan på kvinnors deltagande i arbetslivet än mäns betyder att omsorgsgapet motverkar hela idén med den individualiserade föräldraledigheten. I försöken att överbygga omsorgsgapet kommer föräldrars könade strategier fram.

Omsorg efter föräldraledighet, förskola/dagföräldrar

Den vanligaste strategin för att överbygga omsorgsgapet som föräldrar angav i mitt kvantitativa material var att använda sig av dagförälder, 53 % av de tillfrågade angav att en del av deras strategi för att försöka överbygga omsorgsgapet var att utnyttja en dagförälder. Detta stämmer ganska bra överens med hur mina intervjupersoner gjorde. Det var lite delade meningar bland mina intervjupersoner om hur omsorg för barnen skulle se ut efter föräldraledigheten. Några tyckte att det vore bäst om barnen kunde börja direkt på förskolan medan andra såg dagföräldrar som ett bra mellansteg mellan hemmet och förskolan eftersom omsorgen där liknade mer omsorg i hemmet och att det var mindre barngrupper och bara en eller två personer som hade omsorg om barnen.

Hanna: Jag har en stor tilltro till förskolor, jag har själv jobbat på förskolor och jag tror att det är det bästa för barnet om man skall vara en förälder som jobbar. Jag tycker bara att man skulle kunna låta sitt barn börja på förskola direkt efter att föräldraledigheten är slut. Det tycker jag är den mest normala lösningen.

Margrét: Alltså det är alltid något lite i mig om att de borde vara i ett hem, det är något som jag tycker är mer naturligt när de är så små [...] Jag tycker på nåt sätt att det är bättre att de

---

³⁷ Det är svårt att veta varför det är ett så stort glapp mellan hur många kvinnor (42 %) svarar att de drog ut på föräldraledigheten i motsats till hur många män svarade att deras partner hade dragit ut på föräldraledigheten (24 %).

är inne i någons hem där det bara är fem barn så att jag var helt nöjd med att han skulle gå till dagmamma det är alltid mer detta vilken slags dagmamma får man, det är det som jag tycker är det svåra i det hela.

Kamilla: Jag var inte så förtjust i att skicka dem till någon som jag inte kände, jag tyckte inte att det var någon spännande tanke. Jag tittade också på såna småbarnsförskolor men det tyckte jag var ännu mindre spännande, alltså att låta dem börja direkt på någon institution alltså även om jag är väldigt positiv till förskolor så tyckte jag ändå att dagmamma på nåt sätt var en bättre lösning eftersom det är nånslags hem du vet och det är alltid samma person som tar hand om barnen.

Soffia: Alltså egentligen är det ju ett löjligt system du sätter barn som inte ens kan prata till folk som inte har nån pedagogisk utbildning och kanske är det bara en människa som är ensam med alla barnen alltså det är inte klokt [...] Sen är man bara så glad om ens barn verkar må bra där så att man tänker bara yess jag bryr mig inte om du ger henne lakris alltså det är nästan så.

Det var många som hade hört skräck historier om dagföräldrar, och var därför inte särskilt förtjusta i att skicka sina barn till dagföräldrar, men i de flesta fall så blev det ändå bra och de allra flesta var väldigt nöjda med dagföräldern som deras barn hade gått till:

Selma: Alltså också bara med förskola då vet du vad du får, jag känner till exempel väldigt många som har haft dåliga dagmammor.

Hanna: Jag var inte speciellt förtjust i att skicka henne till dagmamma när det hände men sen efteråt så var jag väldigt nöjd med det och också under tiden. Hon var hos en helt underbar kvinna jag tycker att vi hade ganska mycket tur med vår dagmamma.

Även om det rådde delade åsikter kring när barnen skulle börja på förskola så ville de flesta föräldrarna att barnen skulle få plats på förskolan så snabbt som möjligt:

Aleksander: Det var ju ett som vi hade i åtanke när hon började på förskola. Då fick vi plats på en förskola som inte var vårt första val men vi bestämde ändå att det vore smartare att ta den platsen så att hon skulle vara i en pedagogisk verksamhet i stället för i en förvaring med full respekt för hennes dagmamma.

Den vanligaste och största kritiken mot dagföräldrar var hur dyrt det är:

Magnea: Alltså vi var väldigt nöjda med dagmammorna det är bara pengarna som svider men erfarenheten av dagmammorna var bra vi var väldigt nöjda.

Ett stort problem som de flesta hade med dagföräldrar var att det var nästintill omöjligt att få plats hos dem om det inte var på hösten som föräldrarna behövde plats:

Hanna: Största nackdelen med dagmammor är att du egentligen behöver föda barn så att det är så gammalt som du vill att det skall vara när det börjar hos dagmamma i augusti om du vill att barnet skall vara ett år eller nio månader. Sen är det ju olika hur unga barn dagmammorna tar emot så jag vet egentligen inte hur mammor som bara kan stanna hemma i sex månader eller vad ensamstående mammor gör med sina barn när de är sex månader.

De allra flesta tyckte att det var allt för tidigt att skicka barnen till en dagförälder när barnen var nio eller sex månader gamla, även om de själva hade satt sina barn hos en dagförälder vid den åldern. Då tyckte de att det var för ungt för barn i allmänhet men att deras barn hade klarat det fint. Mía och Atli som skickade sin äldste son till en dagförälder när han var sex månader gammal resonerar så här:

Atli: Det gick bra, han var så klart väldigt liten men han klarade sig bra.

Mía: Ja han var också väldigt duktig.

Atli: Ja så att vi kände fort att det var helt okei och att det gick bara väldigt bra.

María och Markús kände dagföräldern som de skickade sitt barn till och därför kände de sig lugnare:

María: Ja alltså jag tycker att det är lite annorlunda där hade jag fullt förtroende för personen jag hade inte gjort det om jag inte hade känt personen då hade jag velat vara hemma längre i alla fall i sju, nio månader eller i ett år.

Sammanfattningsvis så ville föräldrar få plats för sitt barn på förskolan så fort som möjligt även om många såg dagföräldern som ett bra mellansteg medan andra inte var så förtjusta i att skicka sitt barn till dagföräldrar överhuvudtaget. Den största nackdelen med dagföräldrar enligt föräldrarna var kostnaden. Alla tyckte att det var alltför dyrt och det var inte alla som hade råd med att skicka sina barn till dagföräldrar. Jag återvänder till det senare.

Viktigt att vara jämställd

Även om omsorgen oftast var mammornas huvudansvar så var det ändå viktigt för de flesta paren som jag intervjuade att vara jämställda och de såg sig oftast som jämställda. De påpekade gärna att de delade hushållssysslorna jämt och att de var jämställda i hushållet. Detta pekar ändå på en syn bland paren att det är viktigt att vara jämställd i hemmet och att de upplever sig som jämställda även om kvinnan hade tagit på sig största omsorgsansvaret:

Katrín: Nej vi är väldigt jämställda i detta hemmet. Óli gör till och med mer än jag ibland.

Magnea: Vi har en god balans vi jobbar tillsammans.

Björn: Det är bara ganska jämt hos oss jag har aldrig analyserat vem gör vad.

Agnes och Mikael diskuterar:

Agnes: Nej man bara gör det som behövs göra och sen kanske man säger hey orkar du damsuga eller sätta på tvättmaskinen, det är kanske mer jag som säger orkar du.

Mikael: Ja jag säger aldrig orkar du moppa över golven eller nåt sånt.

Jag kan endast argumentera för att mina intervjupersoner inte delar jämt eller att de inte ens är nära att dela jämt när det kommer till barnomsorg. Det kan mycket väl stämma att de delar jämt på hushållsyror och de upplever sig säkert som jämställda. Men i omsorgen om egna barn så betar de sig på ett sätt som motverkar detta. Paren såg inte sin delning av omsorgsansvaret som en ojämställdhet. De såg det mer bara som sitt individuella val. Innan så nämnde jag Becks hypotes, om att den ökade jämlikheten gör att vi blir mer medvetna om den kvarvarande och ökande ojämlikheten. Bland mina intervjupersoner verkar det råda en allmän diskurs om att det är viktigt att vara jämställd och jag skulle argumentera för att denna diskurs döljer ojämlikheten i barnomsorgen, eftersom paren upplever sig så jämställda även om de inte är det när det på det området. Därför stämmer min empiri inte överens med Becks teori (2005), även om det möjligtvis kan stämma hos ett av mina intervjuare vilket jag diskuterade tidigare. Min empiri stämmer snarare överens med Elvin-Nowaks resonemang om att även om vi hamnar i gamla könsmonster vilket vi ofta gör speciellt när vi får barn så i stället för att se till strukturerna argumenterar vi för att detta är vårt personliga frivilliga val (Elvin-Nowak, 2001:25).

Det råder en motstridighet i hur föräldrarna ser på barnomsorg och jämställdhet. Som tidigare nämnt så upplevde de flesta paren sig jämställda men barnomsorgen delade de långt ifrån jämnt. Detta visar sig speciellt när vi diskuterade hur lång föräldrar tyckte att föräldraledigheten skulle vara. Alla var överens om att den skulle vara minst ett år och de flesta ville ha någon öronmärkt tid för pappan, även om de flesta också tyckte att mamman skulle få längre tid eller i alla fall att föräldrar kunde välja:

Sigge: Ja och om den skall vara längre så skall man öronmärka den vid mamman.

Aleksander: Jag tycker att föräldraledigheten skall vara i alla fall i ett år för mamman eller? Jag tycker det.

Människors sätt att ge könstillhörighet betydelse i vardagen formas genom erfarenheter och handlingar som pågår utan särskilt mycket reflekterande. Därför är det möjligt att på ett medvetet plan vara inställd på att vara jämställd men samtidigt i praktiken bete sig på ett sätt som motverkar detta (Magnusson, 2006:105). Det anser jag att mina intervjupersoner gör. De är väldigt medvetna om att det är viktigt att vara jämställd och de flesta tyckte att det var jätteviktigt att några månader var bundna vid pappan för att annars skulle papporna inte ta ut några månader alls, men ändå så betedde de sig på ett sätt som motverkade detta, åtminstone i barnomsorgen den första tiden.

Agnes och Mikael diskuterar:

Mikael: I dag är det i alla fall så att det är oftast mamman som tar dessa tre.

Agnes: Ja de gemensamma ja i dag tror jag att det är väldigt många sambos där kvinnan tar större delen och hon drar ut på tiden också, men sen om du är ensamstående då får du bara sex månader det tycker inte jag är rättvist alltså de som är ensamstående de behöver lika mycket få vara med sina barn och om du har bara en inkomst så är det ännu svårare att betala för dagmamma och sånt.

Mikael: Fast jag tycker ändå att det skall vara på något sätt som det är i dag för att annars skulle männen bara inte ta ut nån ledighet [...] jag vill inte att det skulle bara vara ett år och sen tar mamman allt eller att mamman tar 11 och en halv månad och sen tar pappan två veckor.

Mikael och Agnes var väldigt medvetna om att det brukade vara mamman som tog den största delen och Mikael var rädd för att det skulle fortsätta vara så, speciellt om folk fick bestämma själva. Alla mina intervjupersoner var helt medvetna om att det var mamman som tog den största delen och några pratade om det som ett problem även om det var precis det som de hade gjort.

Mía och Atli har inte samma syn på hur föräldraledigheten skall se ut:

Atli: Alltså jag fattar att det inte är någon jämställdhet i att det är 3,3,3 eftersom det till största del är kvinnan som tar ut de gemensamma månaderna eftersom att det lönar sig bättre ekonomiskt så att egentligen vore det bättre om det kunde vara 6 och 6 det skulle ju också vara underbart om föräldraledigheten vore längre.

Mía: Fast jag vet inte om jag kunde gå bort efter 6 månader och lämna dig kvar.

Atli: Nehe.

Mía: Nee alltså inte för att jag inte litar på dig men jag ammade barnen alltså mellan barnet ammade jag tills hon var 14 månader jag menar de är ju bara mer beroende av sin mamma när de är 6 månader speciellt om de ammas.

Mía har en syn på sig själv som den viktigaste föräldern för småbarn och tar upp amningen som en förklaring. Den här synen var ganska vanlig. De flesta tyckte att barn under sex månader behövde vara med sin mamma och då var amningen ofta ett argument.

Selma och Finnur är inte heller helt överens om föräldrar skall kunna välja själva hur de delar på föräldraledigheten:

Selma: Jag tror inte att han kommer att hinna ta ut sin föräldraledighet om jag skall börja plugga då behöver han naturligtvis jobba mer, så att vi hinner nog inte göra det, det hade varit väldigt bra för oss om jag hade kunnat ta hans tid det hade hjälpt oss sjukt mycket.

Finnur: Fast då hade jag förlorat den tiden tillsammans med henne.

Selma: Ja fast då hade du inte behövt jobba så mycket eftersom att då hade jag inte behövt dra ut på föräldraledigheten och då hade vi haft mer utbetalt och då hade du kunnat jobba mindre.

Finnur: Ja jag vet men det är ändå en skillnad på att få en hel dag med henne eller att få några kvällar.

Selma: Hur skall du få en hel dag med henne?

Finnur: Om jag hade varit föräldraledig.

Selma: Ja fast nu hinner du ju ändå inte ta ut föräldraledigheten så då förändrar det ju inget.

Finnur: Men om jag hade.

Selma: Okei spelar ingen roll.

Finnur hade gärna velat vara föräldraledig, men de trodde inte att det skulle kunna gå på grund av deras ekonomiska situation och Finnurs studier och då tycker Selma att hon lika gärna hade kunnat få hans dagar, eftersom det hade hjälpt dem som familj. Papporna är mer oroliga än mammorna över att pappor inte skulle ta ut någon föräldraledighet, om det inte skulle vara någon individualiserad föräldraledighet. Det är ganska nytt att välfärdsstaten stödjer papporna när det kommer till omsorgsansvar, men det har varit ganska väl bemött, vilket pekar på att det finns en vilja hos pappor att vara delaktiga i omsorgsansvaret. Men diskurser om "moderskap" och "faderskap" har stor betydelse i de processer som reproducerar könsuppdelningen och kulturella faktorer skall därför inte underskattas (Roman, 2004:78) när det kommer till hur föräldrar planerar för omsorg för deras barn den första tiden.

Ekonomi

Enligt mina intervjupersoner spelar ekonomin en stor roll för hur föräldrar löser omsorgsgapet och hur de delar på föräldraledigheten. Speciellt när det gäller frågan om hur eller när papporna tar ledigt. Då funderade paren på om de kunde få ihop det ekonomiskt, om inte, så tog pappan ut en kortare föräldraledighet. Det är aldrig någon fråga om mamman skall ta ut föräldraledighet ty då handlar frågan snarare om hur länge hon kan stanna hemma och om föräldrarna har råd med dagmamma.

Som tidigare nämnts sänktes taket på den ekonomiska ersättningen under föräldraledigheten ganska mycket under den ekonomiska krisen och detta är något som många av mina intervjupersoner tar upp som en anledning till att pappor inte tar ut en lika lång föräldraledighet.

Mäns föräldraledighet styrdes av ekonomin på ett annat sätt än kvinnors. Enligt Bekkengen så "lönar" det sig alltid bättre för mammorna att stanna hemma och hindren för mäns föräldraledighet har en svag förankring i praktiken (Bekkengen, 2002:175-178). Om männens hinder var verkliga eller inte är svårt att veta, men mina intervjupersoner upplevde dessa hinder i alla fall som verkliga. Bland mina intervjupersoner fanns det bara hinder för mäns föräldraledighet, inte kvinnors, hos alla familjerna förutom en, där mamman fick ett nytt jobb när deras barn var fyra månader vilket hon bestämde sig för att ta.

Aleksander: Lika sorgligt som det är så tror jag att sänkningen av taket håller på att skrämma bort papporna. Bara som har framkommit i media så är löneskillnaderna mellan könen ganska stora till och med större än den var trots allt och då är det bara det kalla faktumet att papporna också kommer lättare undan ifrån utifrån det biologiska.

Det är fler män än kvinnor som ligger över taket³⁸. Argumentationen att sänkningen har en större ekonomisk påverkan på män som grupp än kvinnor är alltså inte helt tagen ur luften. Trots det tog de flesta papporna ut sin öronmärkta del av föräldraledigheten. Men även om föräldrar ofta nämner ekonomin så påverkar ekonomin mest bara pappans föräldraledighet, inte mammans. Till och med när pappan får ut högre föräldrapenning stannar mamman ändå hemma, vilket stämmer överens med Bekkengen som menade att ekonomin endast påverkade pappors föräldraledighet (Bekkengen, 2002:176):

Björn: Alltså jag tror att det var jag som tog ut längre tid men det ändrade ju inte mycket vem det var som tog ut föräldraledigheten ändå jag gick ju bara i skolan [...] Alltså jag menar det ändrar ju inget det var ändå hon som var hemma och jag var i skolan.

Men det är inte bara ekonomin som påverkar föräldrar, även om det ofta är det första som föräldrar nämner:

Jag: När ni bestämde hur ni skulle dela föräldraledigheten och överbygga omsorgsgapet, vilka faktorer tog ni med i räkningen?

Katrín: Det var egentligen bara ekonomin.

---

³⁸ Vinnumálastofnun. Samantekt yfir tölulegar upplýsingar Fæðingarorlofssjóðs 2001-2009.

Óli: Ja.

Katrín: Vem det är som tjänar mer det är bara så enkelt.

Óli: Ja det blir ju bara på nåt sätt så.

Katrín: Fast samtidigt måste jag erkänna att jag ville du vet vara mer hemma, jag skulle nog aldrig kunna vara hemma i endast tre månader du vet att vara med barn som fortfarande ammas och bara hey ta du henne och ge henne bara flaska även om det är en möjlighet och vi har gjort det men jag skulle aldrig kunna göra det en hel dag. Det är en helt annan sak om man bara skall åka en kort stund nånstans så att man får lite tid för sig själv. Det är bara på nått sätt så att om man ändå skall göra detta då är man bara med barnet så upplevde jag det i alla fall.

Även om den ekonomiska delen påverkar familjerna och används som argument för att pappan inte skall stanna hemma, så är det inte bara ekonomin som styr. När det kommer till kritan, går föräldrar också efter deras kulturella föreställningar om omsorg och när det kommer till planering av barnomsorg, kommer föräldrars könade strategier fram. Det framgår tydligt att Katrín tycker att det är viktig att hon som mamma kan vara hemma under en längre tid med sina barn och tar då bland annat amningen upp som argument. Jag tänker inte förringa parens ekonomiska svårighet men det visar sig ändå att även om paren hänvisar till ekonomin så är det för det mesta bara ett hinder för pappan.

Det är inte alltid som föräldrarna har råd med dagmamma och i några fall lönade det sig bättre, om mamman stannade hemma utan lön, än att skicka barnet till dagmamma.

Anna: Alltså det var inte lönt att skicka barnen till dagmamma så att jag kunde jobba och ha tiotusen kvar.

Selma och Finnur hade inte råd med att ha sin dotter hos en dagmamma så Selma fick jobba kvällstid i stället för dagtid.

Selma: Jag är hemma om dagen och jobbar om kvällarna och han jobbar om dagen, sen är det ungefär två, tre timmar varje dag som vi måste hitta någon barnvakt för barnen så det är ett ganska stort och krångligt pussel.

Selma: Det ordnar sig eftersom vi har många som kan hjälpa oss men vi träffas aldrig och han (äldre sonen) går på dagis på dagen så jag träffar honom alldeles för lite och sen jobbar vi ganska mycket helgar också.

Selma: Det är bara för dyrt att skicka henne till dagmamma då kunde jag lika gärna sluta jobba.

Omsorgsgapet hade ekonomiskt negativa effekter på alla föräldrar, men omsorgsgapet påverkade familjer med en låg inkomst mer, än familjer med en högre inkomst både när det gäller hur länge de kunde dra ut på föräldraledigheten och om de hade råd med dagmamma. Förutom att påverka jämställdheten mellan könen negativt så påverkar omsorgsgapet också mina intervjupersoner med låg inkomst negativt i en större utsträckning, än de med högre inkomst och då speciellt kvinnor från "lägre klasser" eftersom att det är de som stannar hemma med barnen en längre tid om föräldrar inte har råd med dagförälder och därför försvinner från arbetsmarknaden under en längre period.

Alla mina intervjupersoner upplevde omsorgsgapet som en ekonomiskt tuff tid. Hur tuff tiden var berodde på deras ekonomiska tillgångar, men antingen fick de använda sina sparade pengar eller så ökade de sina skulder:

Margrét: Alltså det hade ju lite negativ påverkan på ekonomin vi samlade ju upp lite skulder.

Föräldrarna tvingades ibland också göra val som de egentligen inte ville men som lönade sig bättre ekonomiskt för dem. Katrín och Óli fick plats för deras yngre barn på en förskola som de egentligen inte ville att deras barn skulle börja på:

Óli: Ja alltså det var egentligen bara på grund av ekonomin det var billigare att ha henne där än att fortsätta ha henne hos dagmamma och det var ett ganska svårt beslut att ta och bestämma att göra det.

Katrín: Ja det var ganska svårt, för att egentligen var vi inte nöjda eller ja vi ville ha henne kvar hos dagmamma och då gjorde man egentligen inte detta för barnet utan bara på grund av ekonomin.

Óli: Ja det var ganska svårt.

Katrín: Ja vi tog lång tid på oss att fatta det beslutet men sen som tur var så var ju bara förskolan väldigt fin och hon mådde bra där men man visste inte, kanske hade vi behövt ta henne tillbaka.

Ekonomiskt så hade omsorgsgapet en negativ effekt på föräldrarna men även om ekonomin har påverkat föräldrar i deras val, styr deras könade strategier också. Så länge som män tjänar mer än kvinnor så kommer folk att anta att det lönar sig bättre att mammorna stannar hemma (Lammi-Taskula, 2006:96).

Ensamstående mammor/föräldrar

Ensamstående mammor blir lite osynliga i diskussionen kring delad föräldraledighet, vilken är uppbyggd för en familj med två föräldrar i hemmet. Självklart ser inte alla hem ut på det viset. Välfärdsstatens sociala rättigheter har i en allt större utsträckning kommit att knytas till individen (Beck och Beck-Gernsheim 2002:11) och det är väldigt positivt ur ett jämställdhets perspektiv, men det kan ha en negativ påverkan på ensamstående föräldrar. Omsorgsgapet ställde till stora problem för de ensamstående mammor, som jag pratade med och alla som jag intervjuade var medvetna om det här problemet och ansåg att det behövde lösas:

María: Det enda som jag tycker är tråkigt är att om hon är ensamstående då kan hon inte använda pappans föräldraledighet, det tycker jag är väldigt olyckligt eftersom det hjälper och jag vet att han [Markús] håller med mig, det skulle hjälpa ekonomiskt om modern skulle kunna få pengarna som pappan annars hade till föräldraledighet³⁹.

Gunnhildur som var ensamstående, när hon fick sitt barn bodde hos sin mamma och kunde på det sättet stanna hemma längre:

Gunnhildur: Om jag inte hade bott hos mamma så hade det aldrig funkat då hade jag behövt börja jobba direkt efter sex månader.

När jag frågade henne vad hon tyckte om föräldraledigheten svarade hon:

Gunnhildur: Jag tycker att varje barn, oberoende av familjesituationen skall få ett år.

Lisa, som blev ensamstående när hennes son var ungefär sju eller åtta månader, hade också stora svårigheter med att få ekonomin att gå ihop:

---

³⁹ Eftersom tre månader av föräldraledigheten är bunden till vardera förälder så har ensamstående föräldrar rätt till sex månaders föräldraledighet, sina tre månader och de tre gemensamma månaderna.

Lisa: Alltså jag var väldigt glad när han fick plats på förskolan alltså det kostar jättemycket att ha barn hos dagmamma det är ju inte klokt, det är egentligen inget som man kan bjuda en ensamstående förälder på alltså jag var ensam om att betala detta då var barnets pappa inte delaktig i detta så att jag var väldigt glad att gå från 50 tusen ner till 22 tusen det är en stor skillnad.

Det finns inte många studier om ensamståendes föräldrar situation på Island och jag skulle vilja påstå att deras situation är något som måste studeras och då speciellt med hänsyn till föräldraledighet och omsorgsgapsperioden.

Det löser sig

Även om de flesta tyckte att föräldraledigheten var för kort och att omsorgsgapet var för stort och dyrt att överbygga var det väldigt få som menade att detta skulle ha någon negativ inverkan på folks barnafödande. Isländska kvinnor föder fler barn än kvinnor i övriga Norden⁴⁰ och de börjar också tidigare⁴¹.

Vid frågan, om de tror att regelverket har avskräckande eller uppmuntrande påverkan på folks barnafödande svarade mina intervjupersoner så här:

Fridrik: Jag skulle tro att det inte har någon påverkan, folk skaffar barn om de vill skaffa barn.

Agnes: Alltså jag tror att om folk skall skaffa barn och bilda en familj då tänker de inte på detta.

Mía: Jag vet inte om folk låter detta stoppa sig i barnafödandet.

Soffía: Det spelar ingen roll. Islänningar är sjuka i barn, alltså det löser sig alltid, jag tror inte att det spelar någon roll, som när krisen kom då började alla föda barn jag förlorade jobbet och då bara hey skall vi inte skaffa barn, galet⁴².

Margrét och Áki diskuterar:

Margrét: Jag tror inte att det spelar någon roll.

---

⁴⁰ Norden. Nordisk statistiks årsbok 2012.

⁴¹ Institutet för hälsa och välfärd. Nordisk perinatal statistik 2010.

⁴² År 2009 och 2010 ett till två år efter att den ekonomiska krisen började så föddes ovanligt många barn. Hagstofan. Talnaefni mannfjöldi.

Áki: Nej vi Islänningar är ju helt knäppa.

Margrét: Vi har ju på något sätt den mentaliteten att det löser sig och jag tror att som tur är så är utvecklingen, vi kanske inte föder lika många barn som vi gjorde men utvecklingen är ändå inte ens i närheten av vad som händer i Sydeuropa eller något och jag tänker inte som kvinna uhh om jag skaffar tre barn då kanske börjar mina möjligheter på arbetsmarknaden att gå ner 70 % som tur är.

Även om de flesta trodde att omsorgsgapet inte hade någon negativ påverkan så var inte alla överens. María och Markús trodde att omsorgsgapet hade negativ påverkan på folks barnafödande, även om det inte skulle stoppa dem:

Markús: Alltså om du tar samhället som det är i dag så tror jag att det har negativ påverkan.

María: Ja det tror jag.

Markús: Folk måste bara jobba hela tiden för att kunna klara sig och det har ingen positiv påverkan [...] Men vi skall ha ett barn till.

Islänningar har alltid fött många barn även om föräldraledigheten utvecklades senare på Island än i resten av Norden och en allmän/statlig barnomsorg utvecklades långsammare än i de andra nordiska länderna (Eydal, 2008:114). Vad som påverkar detta kan jag endast spekulera i, men det finns en stark mentalitet på Island om att allt löser sig, vilket många av mina intervjupersoner återkom till. En annan förklaring kan vara, att de flesta inte bor så långt ifrån sin släkt och folk är vana vid att hjälpas åt när det gäller barn. Några av mina intervjupersoner hade fått hjälp av sina släktingar och också av sina vänner:

Agnes: Ja det var en månad som min väninna hjälpte mig och han (Mikael) när han var ledig.

Soffía: Mormor och farmor turades också om att ta henne en gång i veckan.

I mitt kvantitativa material så visade det sig också, att det var många som fick hjälp av sina släktingar. Där svarade 25 % att mor- och farföräldrar eller andra släktingar hade tagit hand om barnet som en del i att överbygga omsorgsgapet.

Kapitel 5 Diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka hur föräldrar på Island överbygger omsorgsgapet. Genom femton intervjuer och en kvantitativ fråga har jag kommit fram till de

slutsatser, som jag diskuterade i analysen. I detta avslutande kapitel diskuterar jag uppsatsens frågeställningar och knyter ihop dem med mina teoretiska utgångspunkter. Kapitlet avslutas med de viktigaste slutsatserna och förslag på vidare forskning.

Som tidigare nämnts så utgår jag ifrån att det finns ett nära samband mellan välfärdsstat, arbetsmarknad och familj och att dessa institutioner har en stor påverkan på genusrelationer och sociala hierarkier. Genom att införa en tredelad föräldraledighet har den isländska välfärdsstaten underlättat för föräldrar att dela föräldraskapet mellan sig. Målet med den individualiserade föräldraledigheten är att göra det lättare för kvinnor och män att ha ett familjeliv och förvärvsarbete.

Om jag återvänder till mina frågeställningar så påverkar omsorgsgapet kvinnors deltagande i arbetlivet i en mycket högre grad än mäns deltagande i arbetlivet. Kvinnor försvinner från arbetsmarkanden i en längre period än män och kvinnorna styr sitt deltagande i arbetlivet utifrån familjens behov, medan männen är mycket mer flexibla i sitt omsorgsdeltagande, vilket jag anser har en negativ inverkan på föräldraledighetens jämställdhetsmål. I mitt kvantitativa material framkom också att det till största delen är kvinnornas deltagande i arbetlivet som påverkas av omsorgsgapet. Det är också i huvudsak kvinnorna, som tar den gemensamma delen av föräldraledigheten, vilket betyder att kvinnor försvinner från arbetsmarkanden i en mycket större grad än män. Det som påverkar föräldrars syn på hur omsorgsansvaret skall se ut och omsorgsgapet överbyggas är först och främst deras kulturella förståelse av omsorg. Då anses det ofta viktigt att mammorna stannar hemma länge med sina barn. Även om föräldrarna ser sig som jämställda, delar de barnomsorgen inte jämt. I barnomsorgen de första åren gör föräldrarna kön i en traditionell bemärkelse där mamman ses som den som kan ge bäst omsorg. Papporna är mer bundna till jobbet och mammorna är mer bundna till hemmet. Det är tydligt att föräldrarna har en kulturell förståelse om modern som den viktigaste omsorgsgivaren, men också att männen ofta verkar ha ett ”viktigare” jobb. Individualitet och oersättlighet förefaller ha viktiga beröringspunkter med maskulinitet men inte med femininitet (Bekkengen, 2002:89). Föräldrarna tar ofta upp ekonomin som en anledning till varför de delar på omsorgsansvaret som de gör, men det visar sig ändå att det är mer än bara ekonomin som styr.

Det rådde delade meningar om hur bra eller dåligt det var att ha sitt barn hos en dagförälder, men alla var överens om att det var för dyrt. Men även om föräldrar ansåg att det var för dyrt

att ha sitt barn hos en dagförälder och att det var svårt att överbygga omsorgsgapet, så var det få som menade att detta skulle kunna ha någon påverkan på islänningars barnafödande.

Välfärdsstaten påverkar de alternativ som är öppna för kvinnor och män (Daly & Rake, 2003:3) och när det gäller omsorgsgapet så påverkar det isländska föräldrars jämställdhet negativt, eftersom det är kvinnor som anpassar sitt deltagande i arbetslivet efter familjens behov. I ett välfärdssamhälle som har som mål att öka jämlikheten mellan könen går omsorgsgapet helt emot detta mål eftersom det fortfarande är så att ansvaret för barnomsorgen vilar till största del på mammorna.

Det innebär inte samma förändringar för mina intervjupersoner att bli mamma eller pappa. Både mammorna och papporna är halvlåsta, fast från olika håll. Mammorna är ”låsta” utifrån kulturella föreställningar, om hur en god moder skall vara, medan männen mer är ”låsta” till arbetsmarknaden, eftersom de anses vara mer oersättliga. Familjerna står inför flera hinder gällande jämställdhet inom familjen. Både arbetsmarknaden och föräldrars kulturella föreställningar om omsorg påverkar föräldrars val i barnomsorgen. Det är inte länge sedan den isländska välfärdsstaten började skapa rum för den omsorgsgivande pappan och som tidigare nämnts har den individualiserade föräldraledigheten fått en mycket positiv respons och mina intervjupersoner är inget undantag. Omsorgsgapet är en svår period för alla och även om det ”löser sig” så kan det vara en tuff tid ekonomiskt och ansträngande för hela familjen.

Parintervjuerna gav mig en bra inblick i föräldrarnas åsikter och hur de hade resonerat fram, och fortsatte resonera fram, sina beslut och genom den kvantitativa delen fick jag ett större underlag för mitt argument. Det blir spännande att se vad som kommer att hända de närmaste åren som följd av de ändringar som har blivit gjorda angående föräldraledigheten där den isländska välfärdsstaten har tagit ett steg till för att närma sig en dubbel inkomsttagare/omsorgsgivare modell. Den isländska staten måste dock införa en omsorgsgaranti om den skall följa sina jämställdhetsmål fullt ut. Men det är inte bara praktiska hinder som står i vägen för att föräldrar delar omsorgsansvaret jämt, det är också kulturella förhinder. Men i takt med att Island tar klivet mot en dubbel inkomsttagare/omsorgsgivaremodell så kan man hoppas på att de kulturella föreställningarna också kommer att förändras.

Beck argumenterar för att så länge kvinnor föder barn, ammar dem, känner ett ansvar för dem och ser dem som en viktig del av sina liv, förblir barnen ett efterlängtat "hinder" i konkurrensen på arbetsmarknaden (Beck, 2005:186). Jag instämmer med Beck att kvinnor hålls tillbaka av sitt moderskap och aldrig blir vi mer påverkade av vårt kön, som i samband med vårt föräldraskap. Ingen roll som vi antar är lika fast förankrad i samhällstrukturen som modersrollen. Alla har en idé om hur en god mamma skall vara och det är svårt att komma ifrån samhällets normer. För vem vill inte vara en god mamma? Pappor behöver inte ge sina barn lika mycket tid för att klassas som en bra förälder. Kulturella föreställningar kan vara svåra att förändra men det är inte omöjligt. Om män börjar ta ett lika stort ansvar i barnomsorgen som kvinnor så skulle antagligen föräldrarollen innebära ett lika stort efterlängtat "hinder" för både män och kvinnor på arbetsmarknaden.

Förslag till vidare forskning

Jag har lite fokuserat på ensamstående föräldrar och huvudfokus har hamnat på heterosexuella par, men utifrån mitt material anser jag att det skulle vara intressant att undersöka ensamstående föräldrars situation på Island. Jag skulle också vilja föreslå en studie om hur omsorgsgapet påverkar föräldrar från olika klasser i samhället. Den här perioden slog olika hårt på mina intervjupersoner beroende på deras ekonomi och de som påverkades mest var kvinnor från arbetarklassen och detta behövs studeras mer. Det skulle också vara intressant att studera vilken påverkan de nya förändringarna i föräldraledigheten kommer att ha på omsorgsgapet och hur föräldrar då delar omsorgsansvaret mellan sig.

Referenser:

- Ahrne, G. & Roman, C. (1997). *Hemmet, barnen och familjen: förhandlingar om arbete och pengar i familjen*. Rapport till Utredningen om fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män, SOU 1997:139. Stockholm: Fritzes.
- Ahrne, G. & Svensson, P. (2012). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.
- Alsarve, J. & Boye, K. (2012). Inte bara jämställdhet: Beslut om föräldraledighet, moderskaps- och faderskapsideal och idéer om barns bästa. I Borell, Klas och Johansson, Roine (red.), *Sociologisk forskning*.49(2), s.103-128.
- Beauvoir, S. (1949/2002). *Det andra könet*. Stockholm: Norstedts.
- Beck, U. (2005). *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization*. London: Sage publications.
- Bekkengen, L. (2002). *Man får välja – om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv*. Malmö: Liber.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1967/2003). *Kunskapssociologi. Hur individen uppfattar och formar sin sociala omgivning*. Falun: ScandBook AB.
- Björnberg, U. och Kollind, A. (2005). *Individualism and families*. New York: Routledge.
- Boye, K. (2008). How children impact on parents' division of labour: A longitudinal study of changes in housework following the birth of a child, i Boye, K. *Happy hour? Studies on well-being and time spent on paid and unpaid work*. Stockholm: Institutet för sociala forskningsavhandlingsserie nr. 74.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre: maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Connell, R. (2009). *Om Genus*. Göteborg: Daidalos AB.
- Daly, M. & Rake, K. (2003). *Gender and the Welfare state*. Oxford: Blackwell publishing Ltd.

Denscombe, M. (2011). *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur AB.

Dixon, J. & Wetherell, M. (2004). On discourse and dirty nappies. Gender, the division of household labour and the social psychology of distributive justice. *Theory & Psychology*, vol. 14(2): 167-189.

Duvander, A. & Lammi-Taskula, J. (2010). Föräldraledighet. I Gíslason, I. V. & Eydal, G. B. (red.), *Föräldraledighet, omsorgspolitik och jämställdhet i Norden*.(s. 29-56). Köbenhavn; Nordiska ministerrådet.

Eldén, S. (2012). Scripts for the 'good couple': Individualization and the reproduction of gender inequality. *Acta Sociologica*, vol 55 n.1 3-18.

Ellingsæter, A. L. (2006). The Norwegian childcare regime and its paradoxes. I Ellingsæter A. L. & Leira, A. (red.), *Politicising parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states*. (s.121-144). Bristol: The Policy Press.

Ellingsæter, A. L. & Leira, A. (2006). Introduktion: politicising parenthood in Scandinavia. I Ellingsæter A. L. & Leira, A. (red.), *Politicising parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states*. (s.1-18). Bristol: The Policy Press.

Elvin-Nowak, Y. (1999). *Accompanied by Guilt. Modern Motherhood the Swedish Way*. Stockholms universitet: Department of Psychology.

Elvin-Nowak, Y. (2001). *I sällskap med skulden*. Stockholm; Albert Bonniers förlag Ab.

Elvin-Nowak, Y. och Thomsson, H. (2005). *Att göra kön*. Stockholm; Albert Bonniers Förlag AB.

Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity.

Eydal, G. B. (2008). Policies promoting care from both parents- the case of Iceland. I Eydal, G. B. & Gíslason I. V. (red.), *Equal rights to earn and care- parental leave in Iceland*. (s. 111-143). Reykjavik: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.

Eydal, G. B. & Gíslason, I. V. (2008). Paid parental leave in Iceland- history and context. I Eydal G. B. & Gíslason I. V. (red.), *Equal Rights to Earn and Care- Parental leave in Iceland*. (s. 15-40). Reykjavik: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.

Eydal, G.B. & Rostgaard, T. (2010). Dagpassningsordninger og tilskud til pasning af børn. I Gíslason, I. V. & Eydal, G. B. (red.), *Föräldraledighet, omsorgspolitik och jämställdhet i Norden*. (s. 63-99). Köbenhavn; Nordiska ministerrådet.

Farstad, G. R. (2012). Når omsorgsgapet skal dekkes: Islandske foreldres kjønnede omsorgsstrategier. *Nordisk barnehageforskning*. Vol 5 nr.5 (s. 1-11).

Fink, J. & Lundqvist, Å. (2009). Inledning. I Fink, J. & Lundqvist Å. (red.), *Välfärd, genus och familj*. (s. 11-27). Malmö: Liber.

Foucault, M. (1969/2002). *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv förlag.

Fraser, N. (1994). After the Family Wage: Gender Equality and the Welfare State. *Political Theory*, 22(4), 591-618.

Gíslason, I. V. (2008). "You are regarded as weird if yo don't use the paternity leave". I Eydal G. B. & Gíslason I. V. (red.), *Equal rights to earn and care. Parental leave in Iceland*. (s. 87-109). Reykjavik: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.

Gíslason, I. V. (2010). "Inledning". I Gíslason, I. V. & Eydal, G. B. (red.), *Föräldraledighet, omsorgspolitik och jämställdhet i Norden*. (s. 11-61). Köbenhavn: Nordiska ministerrådet.

Gíslason, I. V. & Holter, Ø. G. (2007). Välfärdsstat i könslämna: kön, ekonomi och livskvalitet. I Holter Ø. G. (red.), *Män i rörelse. Jämställdhet, förändring och social innovation i Norden*. (s. 22-61). Riga: Gidlunds förlag.

Jónsdóttir, B. (2007). *Upplifun foreldra á fæðingarorlofi*. Opubliserad Ma-uppsats: Universitetet på Island.

Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Lammi-Taskula, J. (2006). Nordic men on parental leave: can the welfare state change gender relations? I Ellingsæter, A. L. & Leira, A. (red.), *Politicising parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states*. (s. 79-99). Bristol: The Policy Press.

Lobe, B. (2008). *Integration of Online Research Methods*. Information Technology/Social Informatics collection. Faculty of Social Sciences Press.

Lorentzi, U. (2004). "Vems valfrihet". I Lorentzi, U. (red.), *Vems valfrihet? Debattbok för en delad föräldraförsäkring*. (s. 8-18). Avesta. Agora.

Lundqvist Å. och Roman C. (2009). Politiska regleringar och akademisk diskurs. I Fink, J. och Lundqvist Å. (red.), *Välfärd, genus och familj*. (s. 89-114). Malmö: Liber.

Magnusson, E. (2006). *Hon, han och hemmet*. Stockholm; Natur och kultur.

Perälä-Littunen, S. (2007). Gender equality or primacy of the mother? Ambivalent description of good parents. *Journal of Marriage & Family*; May2007, Vol. 69 Issue 2, p341-351.

Plantin, L. (2001). *Män, familjeliv och föräldraskap*. Umeå: Boréa Bokförlag.

Roman, C. (2004). *Familjen i det moderna*. Malmö; Liber AB.

Stefánsson, K. H., Eydal, G. B. & Gíslason, I. V. (2008). Summary and conclusions. I Eydal, G. B. & Gíslason, I. V. (red.), *Equal Rights to Earn and Care- Parental leave in Iceland*. (s. 149-164). Reykjavik: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund; Studentlitteratur.

Elektroniska källor:

Alþingi. Nefndarálit um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum (hækkun greiðslna og lenging)/ Förslag till förändringar i lag nr 95/2000 om föräldraledighet (04.10.2013). Hämtas:

<http://www.althingi.is/altext/141/s/0814.html>

Alþingi. Lög um fæðingar og foreldraorlof/Lag om föräldraledighet (04.10.2013). Hämtas:

<http://www.althingi.is/lagas/nuna/2000095.html>

Farstad, Gunnhild R, och Bjørnholt, Margunn (2012) "Am I rambling"? : on the advantages of interviewing couples together. Qualitativ research. Sage publication. (03.10.2013). Hämtas:

<http://www.margunnbjornholt.no/wp->

content/uploads/2012/10/Am_I_rambling_on_the_advantages_of_interviewing_couples_together.pdf

Fæðingarorlofssjóður 2001-2009. Vinnumálastofnun /Sammanfattning av statistik. Föräldraledighetsförsäkringskassan (03.26.2013). Hämtas:

http://www.faedingarorlof.is/files/Sk%FDrsla%20-%20T%F6lulegar%20uppl%FDsingar%20F%E6%F0ingarorlofs_sj%F3%F0s%20fr%E1%202001-2009_587989908.pdf

Försäkringskassan. Båda blir bäst attityden till delad föräldraledighet. (03.22.2013). Hämtas: http://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/e0ccfa49-8e65-4d43-a63d-bf6903bcbb70/redovisar_2000_01.pdf?MOD=AJPERES

Försäkringskassan. Föräldrapenning analys av användandet 1974-2012 (04.10.2013). Hämtas: http://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/cb691e27-2e59-4d26-b3cd-d32057b7fa04/socialforsakringsrapport_2012_09.pdf?MOD=AJPERES

Hagstofa Íslands. Börn í leikskólum/ Den isländska statistiska centralbyrån. Barn i förskola. (10.05.2013). Hämtas: <http://hagstofa.is/?PageID=2604&src=/temp/Dialog/varval.asp?ma=SKO01101%26ti=B%F6rn+%ED+leiksk%F3lum+eftir+aldri%2C+kyni+og+landsv%E6%F0um+1998%2D2011++%26path=../Database/skolamal/IsNemendur/%26lang=3%26units=Fjöldi/hlutfall>

Hagstofa Íslands. Talnaefni mannfjöldi. Fæðingartíðni/ Den isländska statistiska centralbyrån. Fertilitets nivå. (20.04.2013). Hämtas:

http://hagstofa.is/?PageID=2593&src=/temp/Dialog/varval.asp?ma=MAN05201%26ti=F%E6%F0ingart%ED%F0ni+1853%2D2012%26path=../Database/mannfjoldi/Faaddir/%26lang=3%26units=pr_1000_konur

Institutet för hälsa och välfärd Nordisk perinatal statistik 2010. (08.05.2013). Hämtas: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103087/Tr07_12.pdf?sequence=1

Kjønn og lønn Fakta, analyser og virkemidler for likelønn. Norges offentlige utredninger 2008:6. (03.15.2013). Hämtas:

<http://www.regjeringen.no/pages/2052468/PDFS/NOU200820080006000DDDPDFS.pdf>

Nordisk statistisk ársbok 2012. (04.01.2013). Hämtas:
<http://www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2012-001>

Reglugerð um daggæslu barna í heimahúsum/ Förordning om dagvård av barn i hemmet. (04.23.2013). Hämtas:
<http://www.reglugerd.is/interpro/dkm/WebGuard.nsf/key2/907-2005>

Reykjavíkurborg Skóla og frístundarsvið Dagforeldrar_ Reykjavík Skola och fritid. Dagföräldrar. (03.26.2013). Hämtas:
http://www.reykjavik.is/desktopdefault.aspx/tabid-4600/6316_view-2280/

Reykjavík. ”Viðhorf foreldra barna hjá dagforeldrum vorið 2012”/
En studie om föräldrars attityder till dagföräldrar/ Reykjavíkurborg. (02.28.2013). Hämtas:
http://www.reykjavik.is/Portaldata/1/Resources/skola_og_fristundasvid/skjol/Foreldrakoennun_dagforeldra_2012.pdf

Reykjavík. Stefna og starfsskrá skóla-og frístundarsviðs Reykjavíkurborgar 2013/ Policy och läroplan för skolor och frítidshem i Reykjavík/ Reykjavíkurborg. (02.05.2013). Hämtas:
http://www.reykjavik.is/Portaldata/1/Resources/skola_og_fristundasvid/skjol/Starfs_tlun_SF_S_2013_LOKASKJAL.pdf

The global gender gap 2012. The World Economic Forum. (03.01.2013). Hämtas:
<http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2012>

Bilagor

Bilaga 1

Intervjupersoner:

Intervju 1: Gunnhildur: Gunnhildur är i tjugoårsåldern, har ett barn och är industri arbetare. Gunnhildur var ensamstående, när hennes barn föddes och det var ingen pappa med i bilden. Nu är hon gift och mannen skall adoptera barnet. Gunnhildur löste omsorgsgapet genom att först ta ut sex månaders föräldraledighet, sen stannade hon hemma i två månader utan lön och tog en månads sommarlov. Därefter började barnet hos en dagförälder, då nio månader gammalt. Gunnhildur fick mycket hjälp från sin mamma.

Intervju 2: Selma och Finnur: Ett par i tjugoårsåldern, Selma jobbar på en snabbmatskedja och Finnur studerar. Selma och Finnur har två barn, som bor hos dem, men äldre barnet har en annan pappa och åker till sin pappa varannan helg. Selma stannade hemma i sex månader med äldre barnet och därefter var barnet hemma med sin styvfar (Finnur), som var arbetslös tills barnet började på förskola. Med det yngre barnet stannade Selma hemma i nio månader, sedan började hon jobba. Finnur jobbar om dagen och Selma om kvällen, så att Selma är alltid hemma med barnet om dagen och Finnur om kvällarna, men det är alltid några timmar varje dag som någon annan måste ta hand om barnen och då är det släktingar som hjälper till. Finnur tog ut en månads föräldraledighet i samband med födseln och det är inte säkert, om han kommer att ta ut resten av sin föräldraledighet.

Intervju 3: María och Markús: Ett par som närmar sig fyrtioårs åldern, María arbetar som kökspersonal men har också ett eget företag vid sidan om. Markús arbetar som yrkesförare. María och Markús har ett barn tillsammans och Markús har ett äldre barn som kommer till dem varannan helg. Maria stannade hemma i sex månader med deras barn och sedan började barnet hos en dagförälder. Markús tog ut en månad i samband med födseln och därefter två månader om sommaren, när Maria också var ledig. Markús tog ingen föräldraledighet med sitt äldre barn.

Intervju 4: Óli och Katrín: Ett par rätt över trettio. Katrín har ett administrativt arbete och Óli är platschef. Óli och Katrín har två barn. Med första barnet tog Katrín ut sex månader men delade upp dem på nio månader. Óli tog all sin individuella ledighet förutom två veckor, men

han tog ut allt, samtidigt som Katrín var hemma. När barnet var nio månader började det hos dagförälder. Med yngre barnet fördelade Katrín sex månaders föräldraledighet på ett år och Óli tog inte ut hela sin föräldraledighet och den ledighet som han tog ut, ägde rum samtidigt som Katrín var hemma. När yngre barnet var ett år så började det hos dagförälder.

Intervju 5: Magnea och Friðrik: Magnea närmar sig 40 och Friðrik närmar sig 30. Magnea jobbar administrativt och Friðrik jobbar inom handeln. Magnea och Friðrik har två barn. Med första barnet stannade Malin hemma i tio månader och sedan jobbade Magnea 80 % och Friðrik 50 % och tog 50 % föräldraledighet och på det sättet kunde barnet stanna hemma tills det var fjorton månader och därefter började barnet hos dagmamma. Med yngre barnet gjorde de likadant fast då började Magnea jobba 100 % efter nio månader, men började inte jobba förr än halv elva så att Friðrik kunde jobba 50 %. Mormor tog hand om det äldre barnet i en månad efter föräldraledigheten och innan barnet började hos dagförälder.

Intervju 6: Aleksander och Hanna: Ett par i fyrtioårs åldern, Hanna jobbar administrativt och Aleksander är musiker. Aleksander och Hanna har två barn. Med äldre barnet tog Hanna ut sina månader och de gemensamma men delade upp dem på ett år. Sedan var Aleksander hemma i två månader, men de var också samtidigt hemma någon tid. Därefter började barnet hos dagförälder. Nu med yngre barnet så är Hanna fortfarande hemma, men planen är att göra på samma sätt som med det äldre barnet.

Intervju 7: Siggi och Anna: Ett par i trettioårs åldern, Anna studerar och Siggi jobbar inom industrin. Siggi och Anna har tre barn varav två är tvillingar. Anna stannade hemma med alla barnen tills de började i förskolan. Först tog hon ut sina och de gemensamma månaderna och sedan fick hon vårdnadsbidrag⁴³. Siggi tog ut sina månader, men var hemma samtidigt som Anna.

Intervju 8: Mikael och Agnes: Ett par just över trettio, Agnes jobbar som pedagog och Mikael jobbar inom flygindustrin. Mikael och Agnes har två barn. Båda två studerade när yngre barnet föddes. Med första barnet tog Agnes ut sina och de gemensamma månaderna men drog ut på tiden, så att hon var hemma i nio månader. Mikael tog ut sina månader samtidigt som Agnes var hemma. Med yngre barnet tog Agnes ut sina och de gemensamma månaderna men studerade samtidigt. Efter föräldraledigheten började barnen hos dagföräldrar.

---

⁴³ Vårdnadsbidrag var ett bidrag som föräldrar som stannade hemma med sina barn efter föräldraledighet och fram tills barnen började på förskola kunde få. Bidraget var samma summa som föräldrar annars hade fått i bidrag för att betala en del av kostnaden hos dagföräldern (Eydal & Rostgaard, 2010).

Intervju 9: Björn och Sunna: Ett par i tjugofemårs åldern och de har ett barn. Båda två studerar. Sunna var hemma fram tills barnet började på förskolan när det var elva månader (småbarnsförskola). Björn tog ut sex månader av föräldraledigheten, men pluggade 100% hela tiden så att han hade aldrig huvudansvaret för barnet, även om han tog ut fler månader, eftersom det lönade sig bättre ekonomiskt.

Intervju 10: Mía och Atli: Ett par runt trettio med tre barn, de pluggade båda när de två yngre barnen föddes, nu jobbar Mía som pedagog och Atli studerar. Mía tog ut sex månader med alla barnen och Alfred tog ut sina tre samtidigt som Mía var hemma. Mía förlängde sin ledighet i ett år med de två yngre barnen sedan började de hos dagmamma. Det äldsta barnet började hos dagmamma när det var sex månader. Mía pluggade också samtidigt som hon var föräldraledig med de två yngre barnen.

Intervju 11: Alma och Sigfús: Ett par i fyrtioårs åldern. Alma har en egen företagare och Sigfús är advokat. Alma och Sigfús har två barn. Alma var hemma med båda barnen tills de började hos dagmamma. Sigfús tog inte ut alla sina månader och den tid som han tog ut, tog han ut samtidigt som Alma var hemma. Alma jobbade något med sitt företag båda gångerna, men tog inte ut någon lön. Äldre barnet började hos dagmamma vid tio månaders ålder och det yngre barnet började vid fjortån månader.

Intervju 12: Áki och Margrét: Ett par i fyrtioårsåldern. Áki jobbar inom ett ministerium och Margrét arbetar hos ett forskningsinstitut. Áki och Margrét använde väldigt olika lösningar med sina tre barn. Första barnet är fött före pappakvotens tillkomst. Med andra barnet var Margrét hemma i åtta månader och sedan var hon och Áke hemma 50/50 i två månader. Då hade pappakvoten bara blivit två månader och Áke tog ut första månaden i samband med födseln. Därefter började barnet hos dagmamma. Med tredje barnet hade de precis flyttat hem efter att ha bott utomlands och då gällde andra regler för dem men Margrét stannade hemma i ett år och därefter började barnet hos en dagförälder.

Intervju 13: Líska: Líska är ensamstående, student med ett barn. Líska levde med barnets pappa de första sju/åtta månaderna i barnetsliv, men har därefter varit ensamstående. Líska tog ut sex månaders föräldraledighet och sedan levde de på pappans lön tills de skilde sig. Då fick Líska socialbidrag och sen började barnet hos dagförälder, tiomånader gammalt och Líska började jobba.

Intervju 14: Soffía och Daníel: Ett par just över trettio, Soffía jobbar inom ett ministerium och Daníel har ett administrativt arbete. Soffía och Daníel har två barn. Med första barnet delade de jämt på föräldraledigheten. Då var Soffía hemma först i fyra och en halv månad och sedan var Daníel hemma deltid. Soffía jobbade ganska flexibelt och de fick hjälp från sina mammor. Med andra barnet tog Soffía ut sina och de gemensamma månaderna och stannade hemma i nästan nio månader. Daníel har inte tagit ut alla sina månader, men han kommer kanske att göra det senare. Båda barnen började hos dagmamma vid nio månaders ålder.

Intervju 15: Kamilla: Kamilla är i fyrtioårsåldern, hennes man fick förhinder när vi skulle träffas. Kamilla har ett administrativt arbete och hennes man är advokat. Kamilla och hennes man har två barn (tvillingar). Kamilla stannade hemma i ett år med barnen, hennes man tog sina individuella månader samtidigt som Kamilla var hemma. Därefter började barnen hos dagmamma.

Bilaga 2

Intervjuguide

Först kommer den svenska översättningen och sen den ursprungliga isländska versionen.

Bakgrund:

Berätta om dig/er själva: Jobb, utbildning, ålder

Hur ser familjesituationen ut?

Hur många barn? Barnens ålder

Föräldraledighet

Hur delade ni föräldraledigheten? Varför? Hur länge var ni hemma? Var ni hemma något samtidigt (Hur länge)? Tog någon av er ut kortare dagar så att ni kunde stanna hemma längre? Hur gammalt var barnet när mamman respektive pappan var föräldraledig (från vilken månad till vilken månad av barnets ålder)? Tog ni ut hela individuella delen? Hur delade ni den gemensamma delen av föräldraledigheten? Jobbade ni något samtidigt som ni var föräldralediga?

Om det inte redan har kommit upp, varför?

Omsorgsgapet

Hur gjorde ni efter att föräldraledigheten var slut? (Började barnet då på förskola, hos dagmamma etc. Är ni nöjda med den lösningen?)

Vilka faktorer tog ni med i räkningen när ni bestämde hur ni skulle överbygga gapet?

Om det inte har framgått (Synen på de olika möjligheterna för att överbygga omsorgsgapet?)

Hur var tiden mellan föräldraledighet och förskolan?

Hur påverkade föräldraledigheten/ tiden mellan ledighet och förskola ekonomin? Hur löste ni det? Behövde någon jobba extra?

(Om det inte har framgått)

Behövde ni någon hjälp från er familj? Vilken? Hur?

Behövde ni någon hjälp från någon utanför familjen? Vem? Hur?

Hur påverkades familjelivet?

Jobb

Var arbetsgivaren positiv eller negativ till er ledighet?

Var det svårt att vara ifrån jobbet?

Hur var det att komma tillbaka ut på arbetsmarknaden?

Hushållssysslor vem gör vad? Har det ändrats?

När började barnet på förskola? Hur gick det till? Hur kändes det?

Går barnet på en privat förskola eller kommunal?

Har någon gått ner i tid? Vem?

Om det inte framgått

Hur kom ni fram till alla beslut? Varför? Hur gick diskussionen? Var ni överens? Varför? Varför inte?

Vad tycker ni?

Hur lång tycker ni att föräldraledigheten bör vara för mamma/pappa/båda/ensamstående? Anser ni att den ska vara individualiserad?

Hur skulle man enligt er på bästa sätt ändra i systemet så att omsorgsgapet inte längre skulle finnas. (Längre föräldraledighet, tidigare förskoleplats eller någon annan lösning)

Tror ni att nuvarande regler/system angående föräldraledighet/barnomsorg verkar motiverande/omotiverande på barnafödande? Varför? Har nuvarande system/regler påverkat er?

Något som inte har kommit fram som ni vill tillägga

Bakgrunnur:

Segðu/segðið aðeins frá ykkur sjálfum: atvinna, menntun, aldur, fjölskyldumynstur, hversu mörg börn (aldur).

Fæðingarorlof

Hvernig skiptuð þið fæðingarorlofinu á milli ykkar? Hversu lengi voruð þið heima, voruð þið eitthvað heima á samátíma, tók annað hvort ykkar út styttri daga? Hversu gamalt var barnið þegar mamman/pabbinn var heima? Tókuð þið út allan persónubundna hlutann? Hvernig skiptuð þið sameiginlega hlutanum? Unnuð þið eitthvað á meðan að þið voruð í fæðingarorlofinu?

Ef að það er ekki búið að koma fram: afhverju?

Bilið milli fæðingarorlofs og leikskóla

Hvernig gerðuð þið eftir að fæðingarorlofinu lauk? (Byrjaði barnið þá í leikskóla, hjá dagmömmu eða önnur lausn? Eruð þið ánægð með þá lausn?).

Hvaða atriði tókuð þið með í reikninginn þegar að þið ákváðuð hvernig þið ætluðuð að brúa bilið?

Ef að það er ekki búið að koma fram (Sýnin á ólíku möguleikana sem í boði eru til þess að brúa bilið)

Hvernig var tíminn á milli fæðingarorlofs og leikskóla?

Hvaða áhrif hafði tíminn á milli fæðingarorlofs og leikskóla á fjárhaginn? Hvernig leystuð þið það? Þurfti annað hvort ykkar að vinna eitthvað aukalega?

Ef að það er ekki búið að koma fram:

Þurftuð þið að fá einhverja hjálp frá ættingjum eða einhverjum öðrum? Hvaða? hvernig?

Hvaða áhrif hafði þessi tími á fjölskyldulífið?

Vinna

Hvernig tók yfirmaðurinn ykkar í fæðingarorlof/frí/styttingvinnutíma?

Var erfitt að vera frá vinnu?

Hvernig var að koma aftur út á vinnumarkaðinn?

Heimilisstörfin hver gerir hvað? Hefur það eitthvað breyst?

Hvenær byrjaði barnið á leikskóla? Hvernig fór það fram? Hvernig leið ykkur með það?

Er barnið á einkareiknum eða opinberum leikskóla?

Hefur annað hvort ykkar minnkað við sig vinnu? Hvort?

Ef að það er ekki búið að koma fram

Hvernig komust þið að öllum niðurstöðum? Hvernig fóru samræðurnar/ rökræðurnar fram. Voruð þið sammála um allar ákvarðanir?

Hvað finnst ykkur?

Hversu langt finnst ykkur að fæðingarorlofið eigi að vera fyrir mömmuna/pabbann/báða/einstæða? Finnst ykkur að fæðingarorlofið eigi að vera persónubundið?

Hvaða breytingar finnst ykkur að ætti að gera til þess að brúa bilið milli fæðingarorlofs og leikskóla?

(lengra fæðingarorlof, komast fyrr inná leikskóla, önnur lausn)

Haldið þið að núverandi reglur í kringum fæðingarorlof og barnagæslu hafi hvetjandi/letjandi áhrif á barneignir? Afhverju? Hefur þetta haft einhver áhrif á ykkur?

Eitthvað sem er ekki búið að koma fram sem að þið viljið bæta við?

Bilaga 3

Presentation av studien

Först kommer den svenska översättningen och sen den ursprungliga isländska versionen.

Edda heter jag och studerar sociologi vid Universitet i Lund. Jag bor i Malmö i Sverige, men är på Island nu och kommer att vara här fram till den 23. November, eftersom jag håller på med min studie.

I min studie skall jag undersöka hur isländska föräldrar överbygger omsorgsgapet mellan föräldraledighet och förskola. Studien kommer att vara utförd både genom kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder. I den kvantitativa delen vill jag gärna intervjua föräldrar, som har barn som är födda mellan år 2003 och 2011, om hur de överbyggde omsorgsgapet mellan föräldraledighet och förskola och deras åsikter kring föräldraledighet och när barn kan börja på förskola. Intervjun tar ungefär en timme.

Om ni kan tänka er att vara delaktiga eller om ni vill ha någon närmare information, så kan ni kontakta mig på email: edda.ingolfsdottir@gmail.com eller telefon nummer: 8664026.

Med vänlig hälsning, Edda Sigurbjörg Ingólfssdóttir

Edda heiti ég og er að ljúka mastersnámi í félagsfræði frá háskólanum í Lundi. Ég er búsett í Malmö í Svíþjóð en er stödd á Íslandi fram til 23. nóvember þar sem ég er að byrja á rannsókninni fyrir lokaverkefnið mitt.

Í verkefninu er ég að skoða hvernig íslenskir foreldrar brúa bilið milli fæðingarorlofs og leikskóla. Verkefnið verður unnið með bæði eigindlegum og meigindlegum aðferðum.

Í eigindlega hluta rannsóknarinnar hef ég hug á að ræða við foreldra barna sem eru fædd á árunum 2003 til 2011 um hvernig þeir leystu úr bilinu milli fæðingarorlofs og leikskóla og hvaða skoðun þeir hafa á fæðingarorlofi og leikskólabyrjun. Viðtalið tekur rúmlega klukkutíma.

Þeir sem hafa áhuga á að taka þátt eða vilja fá einhverjar nánari upplýsingar um verkefnið mega endilega hafa samband við mig á edda.ingolfsdottir@gmail.com eða í síma 8664026

Með fyrirfram þökk Edda Sigurbjörg Ingólfssdóttir

Bilaga 4

[Bilaga 4.docx](#)

ÞJÓÐMÁLAKÖNNUN

HVERNIG BRÚA FORELDRAR BILÐ MILLI
FÆÐINGARORLOFS OG ÞAR TIL BARN FÆR
LEIKSKÓLAPLÁSS?

Apríl 2013

Lýsing á rannsókn

Unnið fyrir	Eddu Sigurbjörgu Ingólfssdóttur
Markmið	Greining á spurningu um hvernig foreldrar brúa bilið milli fæðingarorlofs og þar til barn fær leikskólapláss.
Dagsetning	30. apríl 2013

Ábyrgðaraðilar

Framkvæmd	Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands
Undirbúningur og gagnaöflun	Andrea G. Dofradóttir
Hreinsun gagna	Auður Magnús Leiknisdóttir og Andrea G. Dofradóttir
Skýrslugerð	Andrea G. Dofradóttir

EFNISYFIRLIT

Inngangur	4
Framkvæmd og heimtur	4
Úrvinnsla	6
Bakgrunnsupplýsingar	7
Niðurstöður	13

INNGANGUR

Í Þjóðmálakönnun Félagsvísindastofnunar Háskóla Íslands er spurt um ýmis samfélagsleg málefni og það sem efst er á baugi hverju sinni. Í mars 2013 voru til að mynda foreldrar sem eignuðust börn árið 2003 eða síðar spurðir hvernig þeir brúa bilið milli fæðingarorlofs og þar til barn fær leikskólaláss. Í þessari skýrslu er gerð grein fyrir niðurstöðum þessara spurninga.

Könnunin náði til tæplega 1.800 þátttakenda í netpanel Félagsvísindastofnunar. Netpanell Félagsvísindastofnunar samanstendur af fólki 18 ára og eldra á landinu öllu sem hefur samþykkt að taka þátt í netkönnunum á vegum Félagsvísindastofnunar. Netpanellinn byggist á tilviljunarúrtaki úr þjóðskrá. Söfnun í netpanel á sér stað jafnt og þétt og fylgst er vel með samsetningu hans. Meðal annars er þess gætt að dreifing kyns, aldurs, búsetu, menntunar og tekna sé sem líkust því sem hún er meðal allra landsmanna, 18 ára og eldri. Með því að tryggja gæði netpanelsins með framangreindum hætti er möguleiki á að alhæfa um niðurstöður rannsókna sem byggjast á svörum úr honum.

FRAMKVÆMD OG HEIMTUR

Tekið var 1.796 manna lagskipt tilviljunarúrtak úr netpanel Félagsvísindastofnunar. Úrtakið var lagskipt eftir kyni og aldri til þess að það endurspeglaði sem best samsetningu landsmanna. Gagnaöflun hófst 18. mars 2013 og lauk 4. apríl 2013. Alls svöruðu 1330 og er svarhlutfall 74% (sjá töflu 1).

Tafla 1. Framkvæmd könnunarinnar

Frankvæmdamáti	Netkönnun
Upplýsingasöfnun	18.03.13 -04.04.13
Fjöldi í úrtaki	1796
Fjöldi svarenda	1330
Svarhlutfall	74%

Í töflu 2 má sjá dreifingu meðal svarenda og í þýði eftir kyni, aldri og búsetu. Eins og sjá má er munur á aldursdreifingu svarenda og landsmanna almennt. Gögnin voru því vigtuð eftir kyni, aldri, búsetu og menntun til þess að niðurstöður gæfu sem réttasta mynd af þýði.

Tafla 2. Samanburður á dreifingu eftir kyni, aldri og búsetu svarenda og þýðis

	Fjöldi svarenda	Hutfall svarenda	Fjöldi í þýði	Hutfall í þýði
Kyn				
Karl	678	51,0%	120.654	49,9%
Kona	652	49,0%	121.224	50,1%
Aldur**				
18-29 ára	123	9,2%	56.138	23,2%
30-39 ára	266	20,0%	44.287	18,3%
40-49 ára	247	18,6%	42.251	17,5%
50-59 ára	323	24,3%	41.077	17,0%
60-69 ára	240	18,0%	29.869	12,3%
70 ára og eldri	131	9,8%	28.477	11,8%
Búseta				
Höfuðborgarsvæði	832	62,8%	155.343	64,2%
Landsbyggð	493	37,2%	86.611	35,8%

Marktækur munur er á fjölda svarenda og fjölda í þýði; * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

ÚRVINNSLA

Svör í könnuninni voru greind með þeirri tölfræði sem er viðeigandi fyrir hverja spurningu. Í tölum skýrslunnar eru hlutfallstölur reiknaðar út frá vigtuðum niðurstöðum og byggja á þeim svarendum sem tóku afstöðu til spurningarinnar. Töflurnar sýna hlutföll og fjölda svara skipt niður eftir bakgrunnspáttunum kyni, aldri, búsetu, hjúskaparstöðu, menntun, stöðu á vinnumarkaði, starfsstétt, einstaklingstekjum, heimilistekjum og stjórnmalaskoðun.

Marktektarprófið kí-kvaðrat var notað til að meta hvort tölfræðilega marktækur munur væri á hlutföllum mismunandi hópa. Ef tölfræðileg marktekt kemur fram er það gefið til kynna með stjörnumerkjum. Ein stjarna þýðir að innan við 5% líkur séu á því að munur sem sést í hópi svarenda sé kominn til af tilviljun ($p < 0,05$). Með öðrum orðum getum við sagt með 95% vissu að sá munur sem birtist í úrtakinu sé einnig til staðar meðal Íslendinga í febrúar 2013. Tvær stjörnur þýða að munurinn sé marktækur miðað við 99% öryggi ($p < 0,01$) og þrjár stjörnur þýða að fullyrða megi með 99,9% vissu að munurinn sé til staðar í þýði ($p < 0,001$).

BAKGRUNNUR SVARENDA KÖNNUNARINNAR

Tafla 1. Kyn

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Karl	678	641	50%	2,7%	 50%
Kona	652	653	50%	2,7%	 50%
Alls	1330	1295	100%		

Tafla 2. Aldur

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
18-29 ára	123	269	21%	2,2%	 21%
30-39 ára	266	252	19%	2,2%	 19%
40-49 ára	247	234	18%	2,1%	 18%
50-59 ára	323	238	18%	2,1%	 18%
60-69 ára	240	188	15%	1,9%	 15%
70 ára og eldri	131	113	9%	1,5%	 9%
Alls	1330	1295	100%		

Tafla 3. Búseta

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Höfuðborgarsvæði	832	828	64%	2,6%	 64%
Landsbyggð	493	462	36%	2,6%	 36%
Fjöldi svara	1325	1290	100%		
Erlendis	5	5			
Alls	1330	1295			

Tafla 4. Hver er hjúskaparstaða þín?

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Einhleyp(ur)	171	220	17%	2,1%	17%
Í sambúð	249	313	25%	2,4%	25%
Gift(ur)/kvænt(ur)/í staðfestri samvist	785	637	50%	2,8%	50%
Skilin/n eða ekkill/ekkja	93	92	7%	1,4%	7%
Fjöldi svara	1298	1261	100%		
Svarar ekki	32	34			
Alls	1330	1295			

Tafla 5. Hvaða námi hefur þú lokið?

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Grunnskólaþrófi	195	357	28%	2,5%	28%
Starfsnámi eða sérskólanámi	90	83	7%	1,4%	7%
Verklegu framhaldsskólanámi	226	208	17%	2,1%	17%
Bóklegu námi á framhaldsskólastigi	170	204	16%	2,0%	16%
Þrófi úr sérskólum á eða við háskólastig	75	49	4%	1,1%	4%
Grunnnámi í háskóla (BA/BS)	348	230	18%	2,1%	18%
Framhaldsnámi í háskóla	185	123	10%	1,6%	10%
Fjöldi svara	1289	1254	100%		
Svarar ekki	41	41			
Alls	1330	1295			

Tafla 6. Hver er staða þín á vinnumarkaði?

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Launþegi	819	763	61%	2,7%	61%
Sjálfstætt starfandi	103	84	7%	1,4%	7%
Atvinnurekandi	48	47	4%	1,1%	4%
Er í námi	79	133	11%	1,7%	11%
Hætt(ur) að vinna vegna aldurs	147	124	10%	1,7%	10%
Öryrki	54	57	5%	1,2%	5%
Atvinnulaus	19	24	2%	0,8%	2%
Í mæðra-/feðraorlofi/heimavinnandi	21	20	2%	0,7%	2%
Fjöldi svara	1290	1252	100%		
Annað	16	16			
Svarar ekki	24	26			
Alls	1330	1295			

Tafla 7. Við hvað starfar þú?

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Stjórnandi eða sérfræðingur	443	315	36%	3,2%	36%
lónaðarmaður, sérhæfður starfsmaður eða tæknir	183	175	20%	2,7%	20%
Skrifstofu-, sölu- eða þjónustufólk	215	243	28%	3,0%	28%
Bændur, sjómenn, véla- og verkafólk	98	130	15%	2,4%	15%
Fjöldi svara	939	864	100%		
Annað	4	4			
Hætt(ur) að vinna vegna aldurs	147	124			
Atvinnulaus	19	24			
Er í námi	79	133			
Í mæðra-/feðraorlofi/heimavinnandi	21	20			
Öryrki	54	57			
Veit ekki	1	1			
Svarar ekki	66	67			
Alls	1330	1295			

Tafla 8. Hverjar eru heildartekjur þínar á mánuði að jafnaði fyrir skatt?

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Lægri en 250 þús. kr.	63	76	13%	2,7%	 13%
250-349 þús. kr.	104	110	19%	3,1%	 19%
350-449 þús. kr.	150	129	22%	3,3%	 22%
450-549 þús. kr. og hærrí	130	114	19%	3,2%	 19%
550 þús. kr. og hærrí	200	165	28%	3,6%	 28%
Fjöldi svara	647	595	100%		
Ekki á vinnumarkaði	320	358			
Svarar ekki	363	342			
Alls	1330	1295			

Tafla 9. Hverjar eru heildartekjur þínar og maka þíns að jafnaði á mánuði fyrir skatt? (Hér eru notaðar einstaklingstekjur þeirra sem eiga ekki maka)

	Fjöldi		Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Lægri en 350 þús. kr.	79	102	17%	3,1%	 17%
350-599 þús. kr.	173	166	29%	3,7%	 29%
600-999 þús. kr.	254	219	38%	3,9%	 38%
1 milljón kr. og hærrí	125	95	16%	3,0%	 16%
Fjöldi svara	631	582	100%		
Ekki á vinnumarkaði	320	358			
Svarar ekki	379	355			
Alls	1330	1295			

Þegar greint er eftir stjórnmalaskoðun er byggt á svörum þátttakenda við þremur spurningum. Fyrst voru þátttakendur spurðir hvaða flokk eða lista þeir myndu kjósa ef alþingiskosningar væru haldnar á morgun. Óákveðnir svarendur eru síðan spurðir áfram að því hvaða flokk eða lista þeir teldu líklegast að þeir myndu kjósa ef gengið yrði til kosninga á morgun. Þeir sem enn voru óákveðnir að lokinni annarri spurningu voru þá spurðir hvort líklegra væri að þeir kysu Sjálfstæðisflokkinn eða einhvern annan flokk eða lista.

Tafla 10. Hvaða flokk myndir þú kjósa ef gengið væri til kosninga á morgun? (Samanlögð svör við þremur spurningum)

	fyrir vigtun	eftir vigtun	Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
Sjálfstæðisflokkinn	220	200	19%	2,4%	19%
Framsóknarflokkinn	301	312	30%	2,8%	30%
Samfylkinguna	161	134	13%	2,1%	13%
Vinstri hreyfinguna - Grænt framboð	112	97	9%	1,8%	9%
Þjarta framtíð	124	121	12%	2,0%	12%
Annar flokk eða framboð	168	166	16%	2,2%	16%
Fjöldi svara	1086	1031			
Myndi ekki kjósa	22	31			
Myndi skila auðu eða ógildu	96	96			
Veit ekki	81	94			
Svarar ekki	45	42			
Alls	1330	1295			

Þegar greint er eftir stjórnmalaskoðun er byggt á svörum þátttakenda við þremur spurningum. Fyrst voru þátttakendur spurðir hvaða flokk eða lista þeir myndu kjósa ef alþingiskosningar væru haldnar á morgun. Óákveðnir svarendur eru síðan spurðir áfram að því hvaða flokk eða lista þeir teldu líklegast að þeir myndu kjósa ef gengið yrði til kosninga á morgun. Þeir sem enn voru óákveðnir að lokinni annarri spurningu voru þá spurðir hvort líklegra væri að þeir kysu Sjálfstæðisflokkinn eða einhvern annan flokk eða lista.

Tafla 10. Hvaða flokk myndir þú kjósa ef gengið væri til kosninga á morgun? (Samanlögð svör við þremur spurningum)

	fyrir vigtun	eftir vigtun	Hutfall	Vikmörk +/-	Hutfall
Sjálfstæðisflokkinn	220	200	19%	2,4%	19%
Framsóknarflokkinn	301	312	30%	2,8%	30%
Samfylkinguna	161	134	13%	2,1%	13%
Vinstri hreyfinguna - Grænt framboð	112	97	9%	1,8%	9%
Þjarta framtíð	124	121	12%	2,0%	12%
Annar flokk eða framboð	168	166	16%	2,2%	16%
Fjöldi svara	1086	1031			
Myndi ekki kjósa	22	31			
Myndi skila auðu eða ógildu	96	96			
Veit ekki	81	94			
Svarar ekki	45	42			
Alls	1330	1295			

NIÐURSTÖÐUR

Tafla 11. Hvernig brúaðir/munt þú brúa bilið frá fæðingarorlofi og þar til barnið fékk/fær leikskólapláss? Ef þú átt barn sem er fætt árið 2003 eða síðar vinsamlegast svaraðu þá spurningunni. Ef þú átt fleiri en eitt barn sem er fætt á þessu tímabili svaraðu þá spurningunni útfrá yngsta barninu. Vinsamlegast merktu við alla þá svarmöguleika sem eiga við.

	Fjöldi svara		Hlutfall svarenda	Vikmörk +/-	Hlutfall svarenda
	fyrir vigtun	eftir vigtun			
Eg nýtti/nýti mér þjónustu dagforeldra	184	171	53%	4,0%	53%
Amma/afi eða aðrir ættingjar gættu/gæta barnsins	76	80	25%	3,5%	25%
Eg lækkaði/lækka starfshlutfall mitt	37	46	14%	2,8%	14%
Hitt foreldrið lækkaði/lækkar starfshlutfall sitt	55	52	16%	3,0%	16%
Eg fékk/fæ leyfi til þess að vinna sveigjanlegan vinnutíma	36	31	10%	2,4%	10%
Hitt foreldrið fékk/fær leyfi til þess að vinna sveigjanlegan vinnutíma	23	21	6%	2,0%	6%
Eg dreifði/dreif fæðingarorlofinu yfir lengra tímabil	93	90	28%	3,6%	28%
Hitt foreldrið dreifði/dreifir fæðingarorlofinu yfir lengra tímabil	53	50	15%	2,9%	15%
A annan hátt	50	47	15%	2,9%	15%
Fjöldi svara	607	587	181%		
Fjöldi svarenda sem tók afstöðu	349	332			
Á ekki við	869	846			
Veit ekki/vil ekki svara	118	124			
Alls	1336	1302			

ⁱ Þar sem nefna mátti fleiri en eitt atriði er hlutfall svarenda alls yfir 100%

Tafla 12. Bakgrunnsgreining: Hvernig brúaðir/munt þú brúa bilið frá fæðingarorlofi og þar til barnið fékk/fær leikskólapláss? Ef þú átt barn sem er fætt árið 2003 eða síðar vinsamlegast svaraðu þá spurningunni. Ef þú átt fleiri en eitt barn sem er fætt á þessu tímabili svaraðu þá spurningunni út frá yngsta barninu. Vinsamlegast merktu við alla þá svarmöguleika sem eiga við.

	Ég nýti/nýti mér þjónustu dagforeldra	Amma/afi eða aðrir ættingjar gættu/gæta barnsins	Ég lækkaði/lækka starfshlutfall mitt	Hitt foreldrið lækkaði/lækkar starfshlutfall sitt	Ég fékk/fæ leyfi til þess að vinna sveigjanlegan vinnutíma	Hitt foreldrið fékk/fær leyfi til þess að vinna sveigjanlegan vinnutíma	Ég dreifði/dreifir fæðingarorlofinu yfir lengra tímabil	Hitt foreldrið dreifði/dreifir fæðingarorlofinu yfir lengra tímabil	Á annan hátt	Fjöldi svarenda eftir vigtun
Heild	53%	25%	14%	16%	10%	6%	28%	15%	15%	332
Kyn ***										
Karl	53%	29%	9%	26%	11%	9%	16%	24%	7%	175
Kona	55%	20%	21%	5%	9%	4%	42%	7%	19%	157
Aldur[Ⓔ]										
18-29 ára	48%	48%	38%	15%	14%	11%	37%	18%	3%	33
30-39 ára	59%	23%	15%	15%	9%	5%	34%	15%	13%	180
40-49 ára	50%	22%	8%	18%	10%	6%	16%	15%	17%	89
50-59 ára	38%	26%	3%	23%	15%	12%	23%	18%	4%	20
60-69 ára	24%	0%	0%	100%	0%	76%	76%	100%	0%	5
70 ára og eldri	15%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	15%	85%	5
Búseta**										
Höfuðborgarsvæði	62%	23%	15%	17%	8%	6%	27%	16%	13%	220
Landsbyggð	38%	30%	13%	14%	14%	7%	30%	14%	12%	110
Hjúskaparstaða[Ⓔ]										
Einhleyp(ur)	45%	39%	9%	9%	4%	9%	19%	11%	18%	23
Í sambúð	57%	34%	23%	17%	9%	6%	38%	14%	8%	110
Gift(ur)/kvænt(ur)/í staðfestri samvist	54%	20%	10%	17%	12%	7%	24%	18%	14%	172
Skilin/n eða ekkill/ekkja	25%	7%	0%	13%	0%	8%	33%	7%	24%	14
Menntun[Ⓔ]										
Grunnskólapróf	49%	46%	23%	15%	9%	2%	32%	3%	7%	58
Starfsnám eða sérskólanám	26%	17%	10%	6%	6%	0%	27%	15%	36%	20
Verklegt framhaldsskólanám	47%	30%	13%	29%	7%	10%	19%	31%	11%	50
Bóklegt nám á framhaldsskólastigi	53%	24%	12%	4%	13%	9%	28%	11%	14%	33
Próf úr sérskólum á eða við háskólastig	57%	23%	9%	26%	14%	0%	45%	13%	6%	14
Grunnám í háskóla (t.d. BA eða BS)	60%	19%	16%	8%	10%	5%	34%	16%	12%	93
Framhaldsnám í háskóla	66%	16%	8%	32%	13%	14%	21%	18%	12%	51

Marktækur munur er á höpum; * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$,

[Ⓔ] merkir að gögnin upplýttu ekki forsendur marktektarprófs.

Framhald af töfunni er á næstu síðu.

Tafla 12. frh.

	Ég nýti/nýti mér þjónustu dagforeldra	Amma/afi eða aðrir ættingjar gættu/gæta bamsins	Ég lækkaði/lækka starfshlutfall mitt	Htt foreldrið lækkaði/lækkar starfshlutfall sitt	Ég fékk/fæ leyfi til þess að vinna sveigjanlegan vinnutíma	Htt foreldrið fékk/fær leyfi til þess að vinna sveigjanlegan vinnutíma	Ég dreifði/dreifir fæðingarorlofinu yfir lengra tímabil	Htt foreldrið dreifði/dreifir fæðingarorlofinu yfir lengra tímabil	Á annan hátt	Fjöldi svarenda eftir vigtun
Staða á vinnumarkaði ⁶⁹										
Launþegi	55%	26%	11%	17%	10%	7%	30%	16%	10%	231
Sjálfstætt starfandi	46%	30%	29%	31%	13%	13%	16%	26%	17%	30
Atvinnurekandi	63%	14%	23%	36%	27%	10%	0%	14%	0%	9
Er í námi	64%	22%	23%	3%	0%	0%	22%	14%	11%	23
Á eftirlaunum	0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	5
Öryrki	17%	17%	0%	0%	0%	0%	28%	9%	46%	7
Atvinnuleitandi	40%	0%	100%	60%	0%	0%	60%	60%	0%	2
Í fæðingarorlofi/heimavinnandi	54%	25%	14%	0%	20%	9%	44%	0%	38%	13
Starfsstét ^{***}										
Sjómændi eða sérfræðingur	65%	18%	14%	20%	14%	9%	26%	17%	8%	129
lönaðarmaður, sérhæfður starfsmaður eða tæknir	39%	32%	13%	27%	14%	15%	25%	28%	13%	51
Skrifstofu-, sölu- eða þjónustufólk	57%	36%	12%	13%	1%	0%	35%	8%	17%	53
Bandur, sjómenn, véla- og verkafólk	34%	36%	13%	12%	7%	3%	27%	12%	4%	29
Tekjur einstaklings ⁶⁹										
Lægrí en 250 þús. kr.	5%	53%	41%	26%	0%	0%	55%	26%	33%	16
250-349 þús. kr.	49%	17%	24%	10%	4%	3%	44%	2%	19%	35
350-449 þús. kr.	68%	27%	20%	19%	9%	10%	35%	22%	5%	39
450-549 þús. kr.	64%	41%	10%	23%	12%	12%	17%	12%	4%	34
550 þús. kr. og hærrí	64%	22%	8%	22%	17%	7%	16%	31%	6%	62
Heimilistekjur ⁶⁹										
Lægrí en 350 þús. kr.	12%	28%	0%	14%	0%	0%	32%	9%	33%	17
350-599 þús. kr.	47%	38%	30%	20%	5%	7%	29%	23%	16%	42
600-999 þús. kr.	57%	30%	16%	23%	13%	8%	28%	16%	6%	81
1 milljón kr. og hærrí	78%	17%	12%	18%	15%	9%	28%	32%	2%	39
Flokkur ⁶⁹										
Sjálfstæðisflokkinn	63%	13%	8%	12%	13%	8%	26%	13%	16%	57
Framsóknarflokkinn	50%	30%	18%	15%	9%	7%	27%	20%	10%	98
Samfylkinguna	49%	27%	0%	16%	4%	3%	18%	17%	16%	25
Bjarta framlið	45%	16%	16%	19%	15%	8%	18%	18%	23%	20
Vinstri hreyfinguna - Grænt framboð	71%	17%	15%	24%	17%	19%	36%	16%	7%	42
Annan flokk eða framboð	42%	28%	34%	28%	2%	0%	28%	18%	14%	33

Marktækur munur er á höpum; * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$,

⁶⁹ merkir að gögnin uppfylltu ekki forsendur marktæktarprófs.

Tafla 13. Hvernig brúaðir/munt þú brúa bilið frá fæðingarorlofi og þar til barnið fékk/fær leikskólapláss? Opin svör þeirra sem merktu við svarmöguleikann „Á annan hátt“.

Á tvíbura og því lengra fæðingarorlof.

Barnið fer á ungbarnaleikskóla.

Barnið fékk inn á leikskóla 7 mánaða.

Barnið fór á sér dagvist vegna fötlunar sinnar.

Barnið komst á leikskóla 1 árs.

Einkarekinn leikskóli (4 svör).

Einkarekinn leikskóli frá eins árs.

Er 74 ára.

Er öryrki (2 svör).

Ég bjó erlendis.

Ég gat ekki tekið fullt fæðingarorlof.

Fékk ekki fæðingarorlof vegna búsetu erlendis.

Fór í fjámán.

Fór í nám.

Gerðist dagforeldri.

Heimavinnandi húsmóðir.

Hitt foreldrið gerðist dagforeldri að atvinnu.

Hitt foreldrið var atvinnulaust.

Hætti að vinna.

Hætti í vinnunni eftir fæðingarorlofið og var heima með barnið.

Keypti pössun.

Konan er heima launalaus, á ekki rétt á neinum bótum.

Konan var heimavinnandi.

Langveikt barn=lengra fæðingarorlof og fór svo snemma á leikskóla því engin dagmóðir treysti sér til að vera með barnið.

Leikskóli.

Makinn réði vinnutíma sínum verulega

Safnaði pening, sótti um styrk í stéttarfélag, geymdi sumarleyfi frá vinnu.

Vann á kvöldin + helgar.

Var á erlendu fæðingarorlofi og var því heima allan tímann.

Var heima með barnið, launalaus.

Var heima sjálf.

Var heima þangað til barnið fór á leikskóla.

Var heimavinnandi (2 svör).

Var í námi og átti 4 mánað sumarfrí.

Var launalaus.

Varð að segja upp vinnunni.

Vinir og vandamenn hjálpa til.

Vorum að vinna á sitthvorum tíma sólahrings.

Vorum bæði í námi.